

RAPORTTI EHEYTYSIDEOLOGIASTA

Katrina Lumikallio

13.4.2007

SISÄLLYS

Sisällys.....	2
Johdanto.....	3
1 Eheytysideologian lyhyt historia.....	6
Kansainvälisesti.....	6
Eheytysideologian teoreettinen tausta ja nykytilanne Suomessa.....	8
2 Homoseksuaaliksi kehittymisteoria.....	13
Homoseksuaalisuuden monet syyt.....	13
Siegelmanin tutkimukset	14
Muita tutkimuksia.....	17
3 Elizabeth R. Moberly ja psykiatrijärjestö NARTH vs. APA:n kriittiset näkemykset	22
Moberly ja NARTH (National Association for Research and Therapy of Homosexuality).....	22
Yhdysvaltain psykologiyhdistys lähentynyt näkemyksissään NARTH:ia?.....	27
4 Eheytysideologian psykoanalyttinen tausta	29
Edmund Bergler.....	30
5 Muuttuvatko homoseksuaalit heteroiksi?.....	36
Muutoksen vaikeus ja muutosprosenttien esittely.....	36
Robert Spitzerin tutkimus (2001).....	39
6 ”Homoseksuaaleilla lyhyempi elämä ja parisuhteet kuin heteroilla”: Paul Cameron.....	43
Johtopäätökset	46
Lähteet.....	52
Elektroniset lähteet.....	54
Viitteet.....	56

.....

JOHDANTO

Homoseksuaalisuus on herättänyt viime vuosina keskustelua suomalaisessa yhteiskunnassa. Vuoden 2002 parisuhdelain jälkeen tuli käsittelyyn hedelmöityshoitolakiesitys, joka eteni loppuvuodesta 2006 laiksi asti. Viimeisimmäksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piirissä on virinnyt keskustelu samaa sukupuolta olevien parien siunaamisesta. Keskusteluun on osallistunut sekä homoseksuaalisuuteen myönteisesti tai melko neutraalisti suhtautuvia että sen erilaisin argumentein torjuvia tahoja. Suomessa torjuvampaa tahoja on edustanut näkyvimmin Aslan ry. Eheytysideologia on keskittynyt Suomessa selvimmin juuri kirkkokuntiin sitoutumattomaksi kristilliseksi palveluyhdistykseksi itseään nimittävään vuonna 1991 perustettuun Aslan ry:hyn.

Kahtiajakautunut keskustelukenttä on inspiroinut tätä tutkimusta, jonka tarkoituksena on selvittää, millaisia kansainvälisiä ja myös suomalaisia tutkimuksia ja taustateoreetikoita ex-gay- tai eheytysideologia argumentaatioissaan hyödyntävät. Teen luvussa 1 tiiviin katsauksen ex-gay-liikkeiden syntyyn ja suuntauksiin, sen nykyisiin ilmenemismuotoihin ja keskeisiin teoreetikkoihin. Luvussa 2 otan esille eheytysideologialle keskeisen homoseksuaalisuuden syyn etsimisen. Arvioin samalla muutamia tutkimuksia, joilla esimerkiksi Aslan ry on esittänyt olevan merkitystä keskusteltaessa homoseksuaalisuuden kehittymisestä ja sen normaaliudesta. Luvussa 3 käyn läpi tärkeimmän eheytysideologian nykyteoreetikon, brittipsykologi Elizabeth R. Moberlyn, hänen seuraajansa Joseph Nicolosin ja Nicolosin johtaman psykiatrijärjestö NARTH:n (*National Association for Research and Therapy of Homosexuality*) ajatuksia ja teoreettista taustaa sekä Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen (APA) kriittistä näkemystä edellisten suosittamiin seksuaalisen suuntautumisen muutosterapioihin (reparative therapies). Luvussa 4 käsittelen Nicolosin ja Moberlyn työssä epäsuorasti vaikuttavia homoseksuaalisuutta patologisoineita psykoanalyytikoita, joista erityisesti Irving Bieberin (1962) tutkimus esiintyy edellisillä positiivisena viittauskohteena. Luku 5 sisältää arviointia siitä, kuinka todennäköistä seksuaalisen suuntautumisen onnistunut muutos on ja millaisia riskejä sen yritys sisältää. Luvussa 6 otan esille suomalaisessa ex-gay-toiminnassa Gerard van den Aardwegin kautta vaikuttavan Paul Cameronin metodologisesti

ongelmallisine tutkimukseen. Luvun lopussa teen lyhyen yhteenvedon ex-gay-ideologian kentän – ja sen mukana myös suomalaisen ex-gay-toiminnan – olennaisesta yhteen kietoutuneisuudesta.

Olen seurannut kirjallisuuteni osalta osittain Aslan ry:n verkkosivuillaan suosittellemaa kirjallisuutta, johon lukeutuu muun muassa seuraavien kirjoittajien tekstejä: Ari Puonti, Freija Salomaa (*Syntyjä syviä*, toim.), Joseph Nicolosi, Leanne Payne, Andrew Comiskey, Mario Bergler, pastori-terapeutti Seppo Jokinen sekä edelliseen vaikuttanut sielunhoitaja-terapeutti Erik Ewalds. Aslan ry:n verkkosivujen artikkeleissa Puonti suosittelee terapeuteille luettavaksi muun muassa van den Aardwegin, Nicolosin, Moberlyn ja Jeffrey Satinoverin tekstejä. Näyttääkin siltä, että van den Aardweg tulee mukaan pääasiassa juuri Puontin kautta.

Seuraan melko laajasti sekä Aslan ry:n että sen varapuheenjohtaja Puontin suosimia lähteitä ja tausta-auktoriteetteja, jotta suomalaisen ex-gay-toiminnan teoreettiset taustasitoumukset, sitä kautta mukaan tulevan tutkimustyön laatu ja toimintatavat tulisivat näkyviksi. Sen, kuten myös kansainvälisen ex-gay-toiminnan kaikkein keskeisimmiltä nykyisiltä taustateoreetikoilta vaikuttavat psykologi **Elizabeth R. Moberly**, yksi NARTH:in perustajista ja sen johtaja **Joseph Nicolosi**, kognitiivista terapiaa antava psykologi **Gerard van den Aardweg**, seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiaa antava psykoterapeutti ja ex-gay **Richard Cohen**, ex-gay **Joe Dallas**, sisäisen paranemisen liikettä edustava episkopaali **Leanne Payne**, joka on perustanut *Pastoral Care Ministries*–nimisen ex-gay-järjestön sekä hänen seuraajansa ex-gayt *Desert Stream Ministries*–järjestön perustaja **Andrew Comiskey** ja *Redeemed Life Ministries*–järjestön perustanut episkopaali **Mario Bergner**. Sisäisen parantumisen liike assosioituu Merton Strommenin mukaan kansainvälisesti vahvimmin anglikaaniseen kirkkoon ja helluntailiikkeeseen¹.

Aslan ry:n verkkosivujen lähteisiin kuuluu 45 kysymystä ja vastausta sisältävä artikkeli ”Kiperiä kysymyksiä homoudesta”, joka antaa melko hyvän kuvan Aslan ry:n näkemyksistä. Olen perehtynyt myös Aslan ry:n *Sarastus*-tiedotuslehden sisältämään informaatioon sekä Puontin teksteihin, joista kaksi on kirjoja (*Homoseksuaalisuus: hämmennyksestä selkeyteen*, 2004 ja *Lepo sinussa: sielunhoidon teologisia perusteita ja nykysuuntauksia*, 2005). Huomattava osa Aslan ry:n sivujen laajimman artikkelin tekstistä näyttää olevan lainattu melko suoraan Puontin kirjasta *Homoseksuaalisuus: hämmennyksestä selkeyteen*. Myös tausta-auktoriteetit ovat samat. Tältä perustalta olen käsitellyt Aslan ry:tä ja Puontia usein käytännössä yhtenä yksikkönä. Muut lukemani Puontin tekstit ovat lehdissä ja internetissä julkaistuja artikkeleita. Artikkelin ”Seksuaalinen suuntautuminen on altis muutoksille” esiintyy Aslan ry:n julkaisemassa ja Freija Salomaan

toimittamassa teoksessa *Syntyjä syviä: erilaisen homoseksuaalisuuden näkökulma*. (1995). Artikkelit ”Oletuksia homoseksuaalisuudesta” löytyy *Perusta*-lehdestä (2/1996). Lähteenäni on myös Puontin verkkoartikkeli ”Homoseksuaalin kohtaaminen sielunhoidossa” (Puontin pitämä sielunhoidon luento Suomen teologisessa instituutissa 10.3.2004). Olen tutustunut lisäksi Puontin verkkoartikkeleihin, jotka sijaitsevat Aslan ry:n kotisivuilla. Ne ovat ”Kasvuprosessi ulos homoseksuaalisuudesta” ja ”Kun läheinen ihminen on homoseksuaali”, jotka näyttävät olevan lähes identtiset Anita Worthenin ja Bob Daviesin (1996) artikkelien ”Someone I Love Is Gay: How Family and Friends Can Respond?” ja ”When a Friend Says, ‘I’m Gay’ kanssa. Todennäköisimmin ne ovat niistä suomennetut sekä osittain lyhennellyt ja yhdistellyt.

Eheytysideologian ideat ja perustelut rakentuvat uskonnon ja psykologian yhdistelmästä. Tämä tutkimus keskittyy vain sen psykologiseen osaan, enkä siten ota kantaa homoseksuaalisuuden torjunnan raamatullisiin ja teologisiin perusteisiin.

1 EHEYTYSIDEOLOGIAN LYHYT HISTORIA

Kansainvälisesti

Karismaattisen liikkeen piirissä vaikutti 1960-luvulla alkanut *sisäisen parantumisen liike* (inner healing movement), joka opetti muistojen kohtaamista parantavan rukouksen avulla. Sisäisen parantumisen liikkeen aloitti helluntailiikkeeseen 1950-luvulla tutustunut episkopaali Agnes Sanford. Sanford perusti papistolle ja terveydenhoitoalan henkilöstölle parantavaa rukousta opettavan *Pastoral Care Schoolin*.² Episkopaali ja ex-gay-järjestön johtaja Leanne Payne toi sisäisen parantumisen ajatukset 1980-luvun alussa ex-gay-toiminnan piiriin. Hän myös vaikuttaa nykyisin sisäisen parantumisen ajatusten tunnetuimpana edustajana ex-gay-ideologian alueella. Hän on perustanut sen ympärille *Pastoral Care Ministries*-järjestön. Payne tukeutuu teksteissään erityisesti sisäisen parantumisen liikkeen pioneeri Agnes Sanfordin ja *Narnia*-kirjojen kirjoittajana tunnettuun C. S. Lewisiin. Lewis kääntyi ateistista kristityksi ja ryhtyi kirjoittamaan kristinuskoa käsitteleviä tekstejä. Paynen työn tunnetuimmiksi jatkajiksi ovat nousseet ex-gayt Andrew Comiskey ja Mario Bergner. Bergner on episkopaali, joka perusti vuonna 1995 *Redeemed Life Ministries*-järjestön. *Vineyard*-seurakunnassa toimiva Comiskey perusti vuonna 1980 *Desert Stream Ministries*-järjestön sekä loi sen (30 viikon pituisen) ympäri maailman levinneen *Living Waters*-eheytyiskurssin, joka on käytössä myös Aslan ry:ssä *Elävät vedet*-eheytyiskurssin nimellä. *Desert Stream Ministries* ja Aslan ry eivät edusta vain ex-gay-toimintaa. Rikkinäiset heteroseksuaalit³ ovat niiden uusia kohderyhmiä 1990-luvun lopulta alkaen. *Living Waters*- ja *Elävät vedet*-ryhmät esiintyvät aina osana jonkin paikallisseurakunnan toimintaa.

Ex-gay-järjestöjä alkoi syntyä 1970-luvun alussa kristittyjen homoseksuaalien aloitteesta. Yksi merkittävimmistä ensimmäisistä ex-gay-järjestöistä on Frank Worthenin vuonna 1973 Kaliforniaan perustama *Love in Action International*-eheytyiskeskus. Se ilmoittaa olevansa vanhin ja laajin *Exodus International*- ja NARTH-verkostoihin kuuluva järjestö. Yhdysvaltain ex-gay-järjestöt järjestäytyivät vuonna 1976 nimellä *Exodus International*, joka muutti nimensä vuonna 2004 ja tunnetaan nykyisin nimellä *Exodus Global Alliance*. Ex-gay-järjestöt ovat järjestäytyneet maailmanlaajuisesti sen alaisuuteen.⁴ *Exodukseen* kuuluu nykyisin yli 150 ex-gay-järjestöä 17 eri maassa⁵. Eurooppaan *Exodus International* saapui vuonna 1982, jolloin syntyi *Exodus International Europe*. Yksityiskohtana voi mainita sen, että Exoduksen johtajat eivät onnistuneet aina

pidättäytymään homoseksuaalisista kontakteista, minkä vuoksi *Exodus* edellyttää nykyisin johtajiksi pyrkiviltä vähintään kahden vuoden selibaattia ennen johtajaksi ryhtymistään.⁶

Ex-gay-järjestöt eivät pyrkineet historiansa alkuvaiheessa muuttamaan homoseksuaalien tunne-elämää psykoterapioiden keinoin. Rukouksen avulla tapahtuva sisäinen parantuminen tarkoitti rukoilemista ja homoseksuaalisen käytöksen hylkäämistä. Sisäisen parantumisen suuntaus vaikuttaa yhä. *Love in Action*-eheytyiskeskus on jatkanut sisäisen parantumisen linjalla 1990-luvulle saakka. Paynen ja *Love in Action*-eheytyiskeskuksen toiminnasta poiketen *Exodus International* alkoi tarjota homoseksuaalien muuttamiseksi myös psykoterapiaa.⁷

Ex-gay-toiminta vakiintui 1980-luvun puoliväliin mennessä⁸. Homoseksuaalisuuden muutosterapiat jakautuvat nykyisin uskonnollisiin ja maallisiin. Maallista homoseksuaalisuuden muutokseen tähtäävää hoitoa edustaa psykoanalyttikoiden ja psykiatrien vuonna 1992 perustama *National Association for Research and Therapy of Homosexuality* (NARTH). Uskonnolliset homoseksuaalisuuden muutosterapiat sijoittuvat yleisimmin ex-gay-järjestöjen piiriin (ministries). Omia ex-gay-järjestöjä on perustettu niin juutalaisille (JONAH), katolisille (*Courage*), mormoneille (*Evergreen International*), presbyteereille (*One by One*), metodisteille (*Transforming Congregations*) kuin afroamerikkalaisillekin (*Powerful Change Ministry Group*). Olemassa on myös *Homosexuals Anonymous*-tukiverkosto (HA), joka perustuu samoille periaatteille kuin alkoholisteille suunnattu *Alcoholics Anonymous* (AA) sekä pääasiassa internettukiryhmien muodossa toimiva miehille suunnattu *People Can Change*. Myös homoseksuaalien perheenjäsenille ja ystäville on perustettu tukijärjestöjä, kuten esimerkiksi *Parents and Friends of ExGays and Gays* (PFOX). On myös järjestöjä, jotka välittävät eheytysideologista informaatiota kouluille, kuten esimerkiksi *Inqueery*. Useimmat edellä mainitsemistani järjestöistä, myös *Exodus International*, kuuluvat *Positive Alternatives to Homosexuality*-järjestöön (P.A.T.H.). Se on kansainvälinen organisaatiokoalitio, joka välittää internetsivuillaan uskonnollisten ja maallisten homoseksuaalisuuden muutosterapioita järjestävien järjestöjen yhteystietoja.⁹

Ex-gay-toiminnan valtavirraksi on vakiintunut 1980-luvulta lähtien Elizabeth R. Moberlyn ja häneen tukeutuvan Joseph Nicolosin psykoanalyttinen teoretisointi. 1990-luku toi myös uuden ilmiön: monet terapeuteiksi opiskelleet ex-gayt ryhtyivät kirjoittamaan eheytymisestä. Heidän kirjansa sisältävät tyypillisesti potilaan ja terapeutin välisiä dialogin katkelmia, toisten tunnettujen seksuaalisen suuntautumisterapiaa antavien terapeuttien ilmoittamia eheytymisprosenttilukuja sekä anekdootteja omista kokemuksista terapeuttina ja terapian tuloksista.

Eheytysideologian teorettinen tausta ja nykytilanne Suomessa

Sisäisen paranemisen ajatukset tulivat Suomeen 1970-luvulla kirjallisuuden välityksellä. Niiden tunnetuimpia suomalaisia edustajia ovat teologi-pastori Erik Ewalds ja terapeutti-kirjailija Tommy Hellsten. He eivät kuitenkaan sisällyttäneet toimintaansa karismaattista rukousta, kuten sisäisen parantumisen sielunhoitajat yleensä tekevät. Sisäisen parantumisen ajatuksia ovat tehneet Suomessa tunnetuiksi myös Kansan Raamattuseura¹⁰, Aslan ry, Kristillinen tervehtymiskeskus CHC ry ja Suomen Elijah ry. Kaikki nämä järjestöt järjestävät myös sielunhoitajakoulutusta. Leanne Paynen sisäisen parantumisen oppeja ovat tuoneet Suomeen erityisesti vuonna 1990 perustettu Kristillinen tervehtymiskeskus CHC ry, joka on syntynyt *Rikotusta eheäksi*-terapiamenetelmän kehittäneen Vapaakirkon pastori Seppo Jokisen työn ympärille, sekä Aslan ry.¹¹ Suomalaiset eheytysideologian edustajat viittaavat nykyisin sekä sisäisen parantumisen liikettä edustavan Paynen ja hänen jatkajiensa (Comiskey ja Bergner) ajatuksiin että psykodynaamista teoretisointia suosivien Moberlyn ja Nicolosin teoretisointiin. Suomalaista ex-gay-toimintaa edustavan Aslan ry:n yksittäinen pääteoreetikko on kuitenkin Moberly. Suomalainen eheysterapia ja sielunhoito seuraavat tarkoin kansainvälisiä suuntauksia.

Suomeen syntyi elokuussa 2005 myös uusi yhteiskristillinen sielunhoidon ja kristillisen terapian järjestö, Suomen ACC ry (*Association of Christian Counsellors*), joka kokoaa kristillisen terapian ja sielunhoidon alalla toimivia henkilöitä ja yhdistyksiä yhteistyöhön. Sen perustivat RE-sielunhoitoterapeutit ry¹², RE-terapeuttisen sielunhoidon kouluttajat, Kristillinen tervehtymiskeskus CHC ry, Soteria ry, Suomen Elijah ry, Aslan ry sekä joukko yksittäisiä sielunhoitajia ja terapeutteja. ACC ry:n katto-organisaationa toimii Iso-Britanniassa vuonna 1992 perustettu ACC-UK. ACC-UK ilmoittaa, että siihen kuuluu 150 erilaista organisaatiota. ACC-Europe verkosto on levittäytynyt noin 20 Euroopan maahan ja se laajenee edelleen. Järjestö suuntaa koulutustapahtumia terapeuteille ja sielunhoitajille sekä sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisille.¹³

Moberlyn ja Aslan ry:n teksteillä on joitakin yhtäläisyyksiä Sigmund Freudin aikana ja hänen jälkeensä vaikuttaneen, klassisesta (freudilaisesta) psykoanalyysistä eriytyneen yhdysvaltalaisen psykoanalytikkopolven kanssa, joka patologisoi homoseksuaalisuutta. homoseksuaalisuutta. Siihen lukeutuvat muun muassa sen varsinaisesti aloittanut Sandor Rado, Edmund Bergler, Irving Bieber ja Charles Socarides. Moberly ja Aslan ry ottavat heihin toisaalta selvästi etäisyyttä, mutta myös yhteisiä piirteitä on havaittavissa. Sellainen on muun muassa Freudin esittämän ihmisen

universaalin biseksuaalisuuden kieltäminen, joka alkoi Radosta.¹⁴ Myös anatomian ohjaavan roolin korostaminen seksuaalisen suuntautumisen määrääjänä on yhteinen piirre. Lisäksi Moberlyn aineistona esiintyy homoseksuaalisuutta patologisoineiden teoreetikoiden otoksia (esim. Socarides ja Bergler), ja hän esittää näiden tavoin homoseksuaalisuuteen liittyvän monenlaisia kielteisiä piirteitä kuten esimerkiksi mustasukkaisuutta, omistushaluisuutta, riippuvuutta, alemmuudentunnetta, epävakautta, epäoikeudenmukaisuuden [kokemusten?] keräämistä (injustice collecting), masennusta ja itsemurhariskejä¹⁵. Psykoanalyttisia homoseksuaalisuusteorioita teorioita tutkinut psykoanalytikko Kenneth Lewes (1989) nimittää tätä perimmäisen biseksuaalisuuden kieltävää ja biologisia normeja sekä ihmisen anatomiaa korostavaa koulukuntaa *adaptionaaliseksi kouluksi* tai Radon omaa termiä lainaten *adaptionaaliseksi psykodynaamikaksi* sekä Freudin tekstien kriittiseen uudelleenluentaan viittaavasti *revisionistiseksi kouluksi*. On huomattava, että Aslan ry ei viittaa näihin yhdysvaltalaisiin psykoanalyttikoihin itse, vaan heidän vaikutuksensa välittäjinä toimivat pääasiassa NARTH:in jäsenet. Aslan ry:llä on sidoksia NARTH:iin, jota johti aluksi juuri yksi sen perustajajäsenistä: Socarides. Siksi on tarpeen käsitellä tämän paperin kuluessa jonkin verran myös adaptionaalisen koulukunnan ajatuksia.

Eheytysideologian edustajat 1980-luvulta Moberlysta lähtien ovat ottaneet Radoon, Bergleriin, Bieberiin ja Socaridesiin etäisyyttä ja suosivat nykyisin homoseksuaalisuuden syyteoriaa, joka ei patologisoi itse homoseksuaalia, vaan yksilön homoseksuaalisuuteen johtaneita syitä. Bieberiltä ja Socaridesilta seuraa esimerkiksi Nicolosille se käsitys, että homoseksuaalien perhetaustassa, poikien kohdalla varsinkin isä–poika-suhteessa, on jotakin kielteistä, ja että hyvä lapsi–vanhempisuhte ehkäisisi homoseksuaalisen suuntautumisen todennäköisyyttä ennalta¹⁶. Muun muassa Moberlyn mukaan homoseksuaalisuudesta on puhuttu aiemmin liian kielteiseen sävyyn. Toisaalta hän nimittää sitä toistuvasti ”ongelmaksi”¹⁷. Sävyyn vaihtamisessa näyttää olevan pohjimmiltaan kyse melko vähäisestä muutoksesta aiempaan suoraan patologisointiin verrattuna. Homoseksuaalisuuden poistuminen sairausluokituksesta ensin Yhdysvalloissa vuonna 1973 ja sittemmin Suomessa vuonna 1981 on tehnyt virallisemmin sairaudesta puhumisen mahdottomaksi. Myös Aslan ry kieltää pitävänsä homoseksuaalisuutta sairautena. Sen oman lausunnon mukaan

homoseksuaalinen taipumus ei ole sairaus eikä mielenterveysongelma. Siksi emme käytä termejä "sairaus" tai "parantumisen". Emme kuitenkaan pidä homoutta ilmentymänä tasapainoisesta lapsuuden kehityksestä vaan eräänä psykoseksuaalisen kehityksen häiriönä. Myös monen heteroseksuaalin seksuaalisuus on rikkoutunut lapsuudessa ja nuoruudessa. Tämä näkyy mm. parisuhteiden pahoinvointina, seksiriippuvuutena, hyväksikäyttönä, seksuaalisuuden kieltämisenä jne. "Homoseksuaalisuudesta parantuminen" on ongelmallinen ilmaisu, sillä se viittaa sairauteen. Puhumme kylläkin "parantumisesta menneisyyden traumaista", jotka ovat aiheuttaneet homouden kehityksen. Voimme käyttää myös termiä "eheytyminen", jolla tarkoitetaan itsensä rikkinäiseksi

kokevan korjaantumista kokonaiseksi. "Seksuaalisuuden muutos" on neutraali termi, eikä edellytä edes sairauskäsitystä.¹⁸

Samoin Puonti toteaa sairaudesta ja parantumisesta, että ”Aslan ry ei pidä homoutta sairautena vaan psykoseksuaalisen kehityksen häiriönä (kuten myös pedofiliaa ja heterorikkinäisyyden yleisiä ilmentymiä don juanismia [*sic*] & nymfomaniaa)”. Puontin mukaan ”voi kylläkin puhua ’parantumisesta menneisyyden traumoista’, jotka ovat aiheuttaneet homouden kehityksen”, ja puhua ”eheytymisestä, jolla tarkoitetaan rikkinäisyyden korjaantumista kokonaiseksi”.¹⁹ Hän sanoo myös, ettei

homoseksuaalin muuttuminen heteroseksuaalisia tunteita kokevaksi ole ’paranemista’ siinä mielessä, että homoseksuaalisuus olisi sairaus. Kyseessä on enemmänkin tunne-elämän kasvuprosessi.²⁰

Homoseksuaalisuuden sairaudeksi nimeämisestä onkin siirrytty puhumaan eheytysideologian puitteissa homoseksuaalisuudesta kehityshäiriönä (Aslan ry), neuroosina (Payne, van den Aardweg), alkoholismien kaltaisena riippuvuushäiriönä (NARTH, Aslan ry), puutteellisena samaa sukupuolta olevaan vanhempaan identifioitumisena ja oikeutettuna tarpeena saada täyttymättä jäänyttä rakkautta samaa sukupuolta olevalta vanhemmalta (Moberly).

Aslan ry:llä on yhteyksiä maailmanlaajuisen kristillisen ex-gay-liikkeen kanssa. Ex-gay tarkoittaa Puontin mukaan ”homoseksuaalisuuden toteuttamisesta kieltäytyvää ja gaykulttuurin hylännyttä homoseksuaalia”.²¹ Yhteydet painottuvat sen oman ilmoituksen mukaan²² yhdysvaltalaiseen *Desert Stream Ministries*-järjestöön, jonka perustajan, Andrew Comiskeyn, kehittämä *Living Waters*-eheytyiskurssi on käytössä myös Aslan ry:ssä Elävät vedet-kurssin nimellä. Kurssi on tarkoitettu ”kaikille mieheydessä, naiseudessa ja seksuaalisuudessa rikkinäisille”.

Aslan ry ei ole oman lausuntonsa mukaan ex-gay-järjestö, koska ”Aslanin toiminta ei ... ole suunnattu vain homoille”.²³ Myöskään sen yhteistyöjärjestö *Desert Stream Ministries* ei pidä itseään samasta syystä ex-gay-järjestönä. Rikkinäiset heteroseksuaalit²⁴ ovat olleet uusi kohderyhmä 1990-luvun lopulta alkaen. Aslan ry ilmoittaa, että ”[t]oiminnassamme on alusta asti ollut mukana heteroseksuaaleja, jotka ovat etsineet eheyttä. Tällä hetkellä toiminnassamme mukana olevista noin 80 % kamppailee yleisesti miehenä ja naisena kasvamisen kysymyksissä tai jonkin heteroseksuaalin rikkinäisyyden (syrjähyppy, irtoseksi, hyväksikäyttö, avio-ongelmat) kanssa”.²⁵ Ex-gay-ryhmät on yksi osa Aslan ry:n toimintaa. Vaikka Aslan ry ei pidäkään itseään ex-gay-järjestönä, sen

taustasitoumukset ja kirjallisuus näyttävät olevan pitkälti samat kuin varsinaisilla ex-gay-järjestöillä ja NARTH:illa. Siten ei ole mielekäästä käsitellä Aslan ry:tä ex-gay-ideologiasta erillisenä osana.

Aslan ry:n verkkosivujen mukaan yksilö ohjataan Setaan, jos hän haluaa valita homoseksuaalin elämäntavan²⁶. Puonti esittää kirjassaan asian hieman varovaisemmin ja sanoo, että

[j]os sielunhoitoon tuleva henkilö kertoo selvästi, että hän haluaa hyväksyä homoseksuaalisuuden identiteetikseen ja toteuttaa sitä, hänet on syytä ohjata SETA:n tai Yhteysliikkeen toimintaan. Tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan pidä suositella kevyesti, koska homoseksuaalisuuden toteuttamisella on terveyteen ja Jumala-suhteeseen liittyviä seurauksia. Toisaalta henkilön valintaa on kunnioitettava. ... Tärkeintä on asiakkaan mielenterveyden tukeminen, vaikka olisimmekin kristittyinä eri mieltä hänen valinnastaan.²⁷

Ex-gay-ideologian edustajien suosimien tutkimusten lähtöoletuksena on aina se, että homoseksuaalisuus on psykoseksuaalisen kehityksen häiriö ja epänormaali tila (koska se ei johda seksuaalisuuden ”luonnolliseen” päätökseen eli lisääntymiseen), sosiaalisesti epätoivottavaa ja yksilön elämässä erilaisiin kielteisiin seurauksiin johtavaa. Tutkimusten lähtökohta ei ole neutraali, vaan se pohjaa kristillisille arvoille, joiden mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on väärin. Tutkimusten lähtökohtana näyttää olevan usein halu selvittää ”epänormaalina ja epätoivottavana pidettyyn tilaan” johtaneita syitä, jotta tätä tilaa olisi mahdollista hoitaa tarvittaessa tehokkaammin.

Keskeisen osan Aslan ry:tä edustavan Puontin samoin kuin ex-gay-ideologiaa edustavien argumentaatiosta yleensäkin muodostaa Yhdysvaltain psykiatriyhdistystä (APA) vastaan kohdistuva kritiikki. APA poisti homoseksuaalisuuden 1970-luvun alussa sairausluokituksista, minkä eheytysideologisten tekstien kirjoittajat ovat tulkinneet olleen seurausta homoaktivistien painostuksesta. Myös se, että Aslan ry erotettiin Terveyden edistämisen keskukselta (TEK) 28.8.2001, on tulkittu vain homoaktivistien painostuksen tulokseksi.²⁸ Erottamisen syynä oli Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen kirje TEK:ille, jossa kiinnitettiin huomiota Aslan ry:n verkkosivuilla esiintyvään väitteeseen, että APA olisi poistanut homoseksuaalisuuden sairausluokituksista homoaktivistien painostuksen ansiosta. Asia eteni siten, että Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen ulkomaanosaston johtaja Ellen Mercer lähestyi TEK:n toiminnanjohtajaa vuonna 1999 kirjeellä, jossa hän kävi läpi APA:n päätöksen taustaa. Hänen mukaansa oletus ulkopuoliseen painostukseen alistumisesta oli aiheetonta.²⁹

Käsittelen tässä paperissa myöhemmin useiden edellä mainitsemieni teoreetikoiden työtä sekä selvitän Aslan ry:n (ja myös kansainvälisen ex-gay-toiminnan) historiallisia taustoja, sillä niillä on merkitystä nykytilanteen hahmottamisen kannalta.

2 HOMOSEKSUAALIKSI KEHITTYMISTEORIA

Homoseksuaalisuuden monet syyt

Homoseksuaalisuuden syitä etsitään eheytysideologisessa kontekstissa lähes poikkeuksetta lapsuuden negatiivisista (lapsi–vanhempi-) kokemuksista tai jostakin traumasta kuten esimerkiksi seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kyseessä on psykodynaaminen teoria ja sen mukaisesti syitä haetaan nimenomaan lapsuudesta.

Eheytysideologisten tekstien kirjoittajat esittävät tyypillisesti, että homoseksuaalisuuden häiriönä pitämisen puolesta puhuu se, että homo- ja heteroseksuaalien perhetaustasta löytyy säännönmukaisesti eroja. He esittävät myös, että tutkimukset, joiden mukaan homoseksuaalien tausta ei poikkea negatiivisella tavalla heteroseksuaalien taustasta ja että he ovat yhtä terveitä ja onnellisia, eivät perustu yleisiin väestötöksiin, vaan ovat johonkin suuntaan vinoutuneita. Lisäksi he vetoavat siihen, että suurelta osin samoista perhetaustaa kartoittavista tutkimuksista käy ilmi, että homoseksuaalit kärsivät heteroseksuaaleja huomattavasti useammin eriasteisista mielenterveyden häiriöistä.

Koska homoseksuaalisuus oletetaan eheytysideologisessa kontekstissa jo ennalta häiriöksi ja epätäydellisyudeksi, sen syitäkin haetaan jostakin sellaisesta taustasta, josta löytyisi enemmän epätäydellisyyttä kuin psykoseksuaalisessa kehityksessään loppuun saakka päässeiden heteroseksuaalien taustasta. Homoseksuaalisuuden syitä etsivät pitävät homoseksuaalisuutta sekä kielteisenä että epänormaalina asiana, joten sen syiden täytyy löytyä joistain heteroihin verrattuna kielteisistä ja/tai epänormaaleista asioista. Heteroseksuaalisuus taas on eheytysideologisten tekstien tuottajien mukaan normaalia ja toivottavaa, joten positiivisuusajatuksen mukaisesti sen syiden täytyy löytyä taustan positiivisista ja tavanomaisista piirteistä. Oletuksena on myös, että on miessukupuolelle tyypilliset käyttäytymismallit ja harrastukset ja naissukupuolelle tyypilliset, ja niitä kohti kasvattaminen rohkaisemalla toimimaan sukupuolelleen tyypillisesti johtaa todennäköisemmin heteroseksuaalisuuteen kuin homoseksuaalisuuteen. Tämäkin oletus on ongelmallinen yleistys, sillä on heteroita, jotka suosivat toisen sukupuolen käyttäytymismalleja ja homoseksuaaleja, joiden käyttäytymismallit eivät juuri poikkea heteroista.

Eheytysideologian edustajien mukaan se, että homoseksuaalien perhetaustasta löytyy heterojen perhetaustaa useammin ongelmia, näyttää osoittavan, että homoseksuaalisuus on epäterve ilmiö. Samansuuntaisesti teoretisoi myös NARTH:in Joseph Nicolosin puoliso Linda Ames Nicolosi, joka kirjoittaa aiheesta aktiivisesti. Linda Nicolosi raportoi NARTH:in sivuilla joulukuussa 2006, että on löytynyt uusia todisteita lapsuuden perhetekijöiden vaikutuksesta seksuaaliseen suuntautumiseen, että homoseksuaalien lapsuuden taustasta löytyy enemmän isättömyyttä, vanhempien avioeroja ja muita kielteisiä piirteitä verrattuna heteroihin.³⁰

Puonti (itsekin vuonna 1989 sielunhoitokurssille eheytyään hakeutunut ja yhä keskellä ”parantumisprosessia” oleva ex-gay sekä nykyinen sielunhoitaja ja sielunhoitajakouluttaja³¹, Vineyard-kirkon johtaja ja pastori, lukion uskonnon, filosofian ja psykologian opettaja), toteaa homoseksuaalien perhetaustaa kartoittavista tutkimuksista, että

[y]leiseen väestöotokseen perustuvat tutkimukset ovat osoittaneet säännönmukaisesti, että homo- ja biseksuaalien ihmissuhteet lapsuudessa ja nuoruudessa ovat olleet ongelmallisempia verrattuna heteroiksi kasvaneisiin. Näitä tutkimuksia on tehty noin parikymmentä kappaletta [...]. Tutkimusten mukaan samastumisen vaikeus omaa sukupuolta olevaan vanhempaan, epäterve suhde toista sukupuolta olevaan vanhempaan sekä hyväksikäyttökokemukset ovat olleet homoilla yleisempiä. Tulos on yleistys, eikä se kerro millaista jonkun yksilön elämä oli eri ikäkausina. [...] Pienet tarkoin suunnitellut otokset ja terapiatutkimukset paikkaavat yleisen otoksen puutteita, sillä ne kykenevät havainnoimaan perusteellisemmin varhaista kehitystaustaa. Potilasotoksista tehdyt havainnot eivät ole eronneet merkittävästi yleisiä otoksia käyttäneistä tutkimuksista.³²

Tutustuin näihin yleisiin otoksiin, tarkoin valittuihin pieniin otoksiin ja terapiatutkimuksiin, joista jälkimmäiset ovat lähinnä potilaan ja terapeutin välisiä dialogin katkelmia, eheytymisprosenttilukuja ilman täsmällistä kuvausta tutkimusprosessista, anekdootteja ja subjektiivisia lausumia. Terapiatutkimuksia edustavat ainakin Gerard van den Aardweg, Richard Cohen ja Joseph Nicolosi.

Puontin mainitsemat tutkimukset ovat aikaväliltä 1965–1995. Valtaosa niistä on tehty 1960–1980-luvuilla. Varsin suuri osa on siis ajalta, jolloin homoseksuaalisuus oli yhä mukana sairausluokituksessa. Perhetaustatutkimusten määrä on suuri niin Aslan ry:llä, Puontilla kuin muutenkin, joten käsittelen vain joitakin niistä. Suureen osaan tutkimuksista pätevät samat huomiot.

Siegelmanin tutkimukset

Kattavalta näyttävän listan homoseksuaalien ja heteroseksuaalien taustaeroista kirjaansa (2004) koonnut Puonti viittaa useisiin Siegelmanin tutkimuksiin. Hän on käsitellyt Siegelmanin työtä myös Aslan ry:n kirjan (1995) artikkelissa. Hänen mukaansa Siegelmanin tutkimukset osoittavat

homomiesten isien ja äitien olleen tilastollisesti merkittävässä määrin torjuvampia ja vähemmän rakastavia kuin heteromiesten vanhemmat. Heteromiehillä oli ollut läheisempi suhde isäänsä kuin homomiehillä. Puonti mainitsee sen, että eroja ei löytynyt enää sitten, kun neuroottiset homo- ja heteroseksuaalit erotettiin ei-neuroottisista homo- ja heteroseksuaaleista erillisiksi alaryhmiksi. Hän vaikuttaa viittaavan siihen, että uudemmat tutkimukset, joihin hän laskee Siegelmanin tutkimukset kuuluviksi, eivät poikenneet ratkaisevasti Bieberin ym. (1962) tekemän potilasotoksen tuloksista. Hän perustaa Siegelman-kritiikkensä Aslan ry:n kirjassa suurelta osin van den Aardwegin lausumaan. Van den Aardwegin mukaan vuosien aikana psykoterapioissa saadut tiedot ovat luotettavampia kuin muutaman haastattelukerran tulokset tai lomakekyselyt. Puonti ilmaisee lisäksi hämmästyttä, että Siegelmanin tuloksia on tulkittu niin, ettei homoseksuaalisuuden ja perhetaustan välillä vaikuttaisi olevan yhteyttä. Hänen mukaansa tulokset olisi voinut tulkita toisinkin.³³

Van den Aardwegin ja häneen hyväksyvästi viittaavan Puontin kohdalla kysymyksiä herättää se, että he näyttävät asettavan psykiatrien ja psykoanalyttikoiden potilastutkimukset yleisempien haastattelututkimusten edelle. Van den Aardweg esiintyy lähteenä myös Aslan ry:n artikkelissa ”Kiperiä kysymyksiä homoudesta”. Samalla tavalla voisi yleistää psykoterapiassa käyneistä heteroseksuaaleista tehtyjä tutkimuksia koko heteroseksuaaliseen väestöön. Van den Aardweg ja häntä siteeraava Puonti esittävät myös, että monilla tutkimusten vastaajilla ei ole riittävää itsensä tuntemusta tai halukkuutta vastata tarkasti³⁴. Van den Aardweg ja Puonti eivät siten luota homoseksuaalien itsetuntemukseen, vaan antavat heidän arviointinsa ennemmin ulkopuolisen psykoterapeutin tehtäväksi. Tosin kaikki psykoanalyysissa tai -terapiassa käyneet eivät ole aina psyykkisesti häiriintyneitä, esimerkiksi skitsofreenikoita, vaan osa on hakenut apua esimerkiksi ihmissuhdeongelmiin tai masennukseen, ja psykoanalyttikot ovat tehneet asiakkaistaan yhteenvetoja. Sikäli kyse ei ole aina potilasotoksista, vaikka otoksena olisikin psykoanalyttikon yhteenveto.

Palatakseni Siegelmanin ei-potilasvertailututkimuksiin, homo- ja heteromiesten kokonaisotoksia verrattaessa näkyi eroja homo- ja heteromiesten isä-poika-suhteiden välillä (*Parental Background of Male Homosexuals and Heterosexuals*, 1974a). Kansallisen uusintatutkimuksen kokonaisotoksessa (*Parental Background of Homosexual and Heterosexual Men: A Cross National Replication*, 1981a) Siegelman raportoi merkitsevän löydöksen olevan se, että homomiesten äidit olivat vaativampia. Heidän suhteensa isään oli myös etäisempi. Siegelman vakioi kuitenkin tutkimuksensa vastaajien neuroottisuuden mukaan. Kun ei-neuroottiset homo- ja heteroseksuaalit erotettiin kokonaisotoksesta erillisiksi alaotoksiksi, erot homo- ja heteroryhmien välillä katosivat.

Siegelman toteaa, että *kokonaisotoksen* perusteella homomiesten isät vaikuttavat Bieberin tutkimuksen tavoin etäisiltä ja hylkääviltä. *Ei-neuroottisissa alaryhmissä* ei havaittu merkitseviä eroja.³⁵ Siten neuroottisuus oli yhtäläisesti merkityksellinen tekijä sekä heterojen että homojen vanhempisuhteissa.

Siegelman toteutti vastaavanlaiset neuroottisuudella vakioidut ei-potilastutkimukset myös lesbojen ja heteronaisten vanhempisuhteista (*Parental Background of Homosexual and Heterosexual Women*, 1974a; *Parental Background of Homosexual and Heterosexual Women: A Cross National Replication*, 1981b). Kokonaisotoksia vertailtaessa lesbojen isät olivat vähemmän rakastavia ja hylkäävämpiä kuin heteronaisten isät, ja lesbojen perheturvallisuus oli alhaisempi. Erot säilyivät myös ei-neuroottisten vastaajien muodostamissa alaotoksissa, joten neuroottisuus ei näyttänyt olevan merkityksellinen tekijä naisilla. Siegelmanin mukaan olennaista saattaa olla se, kuinka lapsi reagoi vanhempiinsa. Hän on käyttänyt tutkimuksessaan kahta eri asteikkoa, joista toinen kuvaa vanhempien käyttäytymistä mahdollisimman objektiivisesti, toinen sitä, kuinka vastaajat ovat reagoineet vanhempiinsa. Siegelmanin mukaan vastaajat torjuivat vanhempansa näiden heteroseksuaalisen roolin vuoksi, eli torjuna on ollut lapsi itse, ei välttämättä vanhempi. Siegelman toteaa, että tutkimus ”ei anna viitteitä siitä, tuottiko vanhempien käyttäytyminen tai lapsen reagointi siihen homoseksuaalisia tendenssejä, vai vaikuttiko lapsen homoseksuaalinen suuntautuminen vanhempien käyttäytymiseen ja asennoitumiseen”. On mahdollista, että lesbot ottavat etäisyyttä heteroseksuaalisiin vanhempiinsa, koska kokevat heidät erilaisiksi.³⁶

Siegelman teki lisäksi kaksi homo- ja heteroseksuaalisten miesten mielenterveyttä vertailevaa ei-potilastutkimusta (*Adjustment of Male Homosexuals and Heterosexuals*, 1972; *Psychological Adjustment of Homosexual and Heterosexual Men: a Cross-National Replication*, 1978). *Kokonaisotoksia* vertailtaessa homomiehet kuvasivat itseään heteromiehiä hellämielisemmiksi (tender-minded), alistuvammiksi, ahdistuneemmiksi ja neuroottisemmiksi, mutta vähemmän masentuneiksi, tavoiteorientoituneemmiksi, hoivaavammiksi ja paremmin itsensä hyväksyviksi kuin heteromiehet. Siegelman jatkoi vakioimalla alaotokset maskuliinisuus-/feminiinisyysmuuttujan mukaan. Maskuliiniset homomiehet osoittautuivat alaotoksessa edelleen hellämielisemmiksi ja hieman alistuvammiksi, mutta olivat taas selvästi vähemmän neuroottisia, masentuneita, ahdistuneita, vieraantuneita (alienated) ja riippuvaisia kuin heteromiehet. Homomiesten heteromiehiä suurempi tavoiteorientoituneisuus, itsehyväksyntä ja hoivaavuus säilyivät myös ei-feminiinisten miesten alaotoksessa. Feminiinisyys näyttää olleen merkityksellinen tekijä, ja maskuliinisten homo- ja heteromiesten vertailussa homomiehet vaikuttivat heteromiehiä paremmin

sopeutuneilta (vähäisempi neuroottisuus, masentuneisuus, ahdistuneisuus, vieraantuneisuus ja riippuvaisuus). Siegelman esittää, että joidenkin psykoanalyytikoiden (Bieber 1967; Ellis 1968) tendenssi kuvata kaikki homomiehet feminiiniseksi voi johtua neuroottisuuden suuremmasta yleisyydestä feminiinisten homomiesten keskuudessa, mikä puolestaan tuo heidät useammin terapiaihin. Maskuliiniset homomiehet hakeutuvat terapiaan harvemmin, mikä on johtanut terapeutteja vetämään virheellisen johtopäätöksen kaikkien homomiesten feminiinisydestä ja neuroottisuudesta.³⁷

Muita tutkimuksia

Useat muutkin ovat tutkineet homoseksuaalien lapsi–vanhempi-suhteita. Monien tutkimusten esikuvana on ollut Bieberin tutkimusryhmineen (1962) tekemä vinoutunut potilasotokselle perustunut tutkimus, johon palaan myöhemmin yksityiskohtaisesti. Silloinkin, kun se ei ole ollut suoranaisten esikuva, tutkijat ovat kuitenkin viittaneet Bieberiin suhteellisen myönteisessä hengessä (esim. van den Aardweg ja Puonti). Osa myös esittää tulleen samansuuntaisiin vain joiltakin yksityiskohdilta eroaviin johtopäätöksiin kuin Bieber potilasotoksensa perusteella, vaikka myöhemmät otokset eivät ole perustuneet vain psykiatriseen potilasotantaan.

Palaan vielä van den Aardwegiin, jonka omiin potilastutkimuksiin perustuva artikkeli esiintyy niin Aslan ry:n verkkosivuilla kuin Puontin Aslan ry:n kirjaan kirjoittaman artikkelinkin lähteenä (*Parents of Homosexuals – Not Guilty? Interpretation of Childhood Psychological Data*, 1984). Puonti kritisoi Siegelmania samaan artikkeliin viitaten. Van den Aardweg perustelee näkemystään, että vanhemmat vaikuttavat lastensa homoseksuaalisuuden syntyyn, potilastutkimuksilla ja yleistää näkemyksensä kaikkiin homoseksuaaleihin. Hän esittää 200 homopotilaansa perusteella, että vain murto-osalla homoseksuaaleista on ”normaalit” vanhemmat”. Van den Aardweg pitää homoseksuaalisuutta lähtökohtaisesti jo itsessään neuroosina, homoseksuaalia ”neuroottisena jo kauan ennen kuin tämä tulee tietoiseksi seksuaalisesta ongelmastaan” ja määrittelee homoseksuaalisuuden epänormaaliksi sekä toiminnalliseksi häiriöksi siksi, ettei se johda seksuaalisuuden normaaliin päämäärään: suvunjatkamiseen. Artikkelissaan hän esittää aineistonsa koostuvan 200 hoidossa olevasta homomiehestä, joita hän ilmoittaa hoitaneensa 20 vuoden aikana. Hänen mukaansa otos osoittaa, että vanhemmat aiheuttavat poikiensa homoseksuaalisuuden. Van den Aardweg ei erittele missään vaiheessa potilaiden ja ei-potilaiden välisiä eroja. Ei-potilaista koostuvaa kontrolliryhmää puuttuu itse asiassa kokonaan. Van den Aardweg ei julkaise artikkelissaan myöskään taulukoita, joista lukijat voisivat arvioida hänen tuloksiaan. Siegelman-

kritiikkensä kuten myös muutamien muiden tutkimusten kritiikin hän suuntaa siihen, että muut tutkijat ovat joko kysyneet liian harvoja vanhempien käyttäytymistä koskevia kysymyksiä, aineisto ei ole psykoterapioista saatua eli se jää liian pinnalliseksi (potilastutkimusten priorisointi) ja että haastattelutekniikat ovat olleet riittämättömiä (esim. avoimia kysymyksiä), joten ne ovat tuottaneet pinnallisia vastauksia.³⁸ Van den Aardwegin tulokset vaikuttavat merkityksettömiltä yleistettävyytensä kannalta, koska 1) ei-hoidossa oleva vertailuryhmä puuttuu, joten hän puhuu vain vastaanotolleen hakeutuneista homoseksuaaleista ja 2) hän on käsitellyt kaikkia homoseksuaaleja yhtenä ryhmänä erottamatta osa-otoksia esimerkiksi neuroottisuuden ja feminiinisyyden mukaan.

F. E. Kenyonin tutkimuksessa (*Studies in Female Homosexuality: IV. Social and Psychiatric Aspects*, 1968) huomio kiinnittyy siihen, että hän on lesbojen perhetaustaa kyselylomakkeella tutkiessaan valinnut tutkimusryhmänsä siten, että kontrolliryhmän muodostaneet heteronaiset värvättiin *naimisissa* olevien naisten organisaatioista (100 % heistä oli naimisissa), kun taas lesbo-organisaatioiden avulla värvätyistä lesboista 82 % oli sinkkuja³⁹. Samoin Eva Benen perhetaustatutkimusten (*On the Genesis of Female Homosexuality*, 1965a; *On the Genesis of Male Homosexuality: An Attempt at Clarifying the Role of the Parents*, 1965b) heteronaiset ja -miehet valittiin sillä perusteella, että he olivat naimisissa, kun taas homoseksuaalien parisuhdestatuksella ei ollut merkitystä. Sikäli ryhmät eivät olleet keskenään mahdollisimman samanlaiset. Voi olla myös ongelmallista, jos homoseksuaaliryhmä on värvätty jonkin homoseksuaalien oman organisaation tai ystävien kautta eikä satunnaisemmalla otannalla ja heteroseksuaaliryhmä yleisemmin. Tähän on kiinnittänyt huomiota ainakin Phillips.⁴⁰ Puonti (2004) on myös laskenut Kenyonin tutkimuksen ”yleisen otannan” tutkimuksiin, vaikka se ei sitä ole. Bene ja Kenyon eivät erittele tuloksiaan eri muuttujien mukaan kuten Siegelman, vaan vertailevat homoseksuaaliryhmää ja naimisissa olevista yksilöistä koostuvaa heteroseksuaaliryhmää kokonaisotoksina. Siten esimerkiksi neuroottisia vastaajia ei ole verrattu ei-neuroottisiin vastaajiin, ja Bene esittää tutkimustensa pohjalta, että isällä on tärkeä rooli pojan homoseksuaaliksi kehittymisessä, ja että isä on äitiä merkitsevämpi myös lesbouden kehittymisessä⁴¹.

Ray B. Evansin tutkimus (*Childhood Parental Relationships of Homosexual Men*, 1969) vertaili myös homo- ja heteromiehiä, jotka eivät olleet psykoterapiassa. Homomiesten lukumäärä otoksessa oli vain 30 % heteromiesten määrästä (43 homoa, 142 heteroa). Evans vertaa löydöksiään Bieberin ym. (1962) tutkimuksen tuloksiin ja esittää löytäneensä homomiesten lapsuudesta samankaltaisia kielteisiä piirteitä kuin Bieber ym. potilasotoksensa avulla.⁴² Evansin tutkimusta voi kritisoida samasta kuin edellisiäkin, eli homo- ja heteromiesten kokonaisotoksia verrataan sellaisenaan. Sama

kritiikki koskee myös Richard C. Friedmanin ja Lenore O. Sternin 17 homo- ja heteromiehen vertailututkimusta (*Fathers, Sons, and Sexual Orientation: Replication of a Bieber Hypothesis*, 1980)⁴³.

Friedmanin ja Sternin mukaan suurin osa heteromiehistä piti isäänsä hyvänä roolimallina, kun taas homomiehistä kukaan ei katsonut isäänsä sopivaksi roolimalliksi, mikä herättää saman kysymyksen jonka kysyi edellä jo Siegelman: löytyykö selitys ennemmin siinä, että poika ottaa itsekin etäisyyttä vanhempaan, jonka hän kokee vieraaksi tämän heteroroolin vuoksi? Friedman ja Stern arvioivat syy-seuraus-suhteen siten, että nuoren iän homoseksuaalista kiinnostusta voi pitää perheen häiriintyneisyyden barometrina⁴⁴. Samoin Thompson ym. ovat sitä mieltä, että heikko ja vihamielinen isä on homoseksuaalisuutta niin pojissa kuin tytöissäkin aiheuttava tekijä⁴⁵.

Osassa tutkimuksia, esimerkiksi myöhemmin esille ottamassani Bieberin (1962) tutkimuksessa, homoseksuaalisuuteen on liitetty oletus patologiasta. Ei kuitenkaan kaikissa. Aslan ry:n keskeinen teoreetikko Moberly on pohtinut jonkin verran sitä, miksi homoseksuaalisuus, joka hänen mukaansa viittaa patologiaan (tunnevae ja samaa sukupuolta olevaan vanhempaan identifioitumisesta kieltäytyminen patologiasta, ei itse homoseksuaalisuus), ei aina näydy tutkimuksissa patologisena. Hänen mukaansa psykologiset testit eivät välttämättä riitä patologisuuden mittareiksi, koska testaamistavat voivat olla jo itsessään liian rajallisia. Toiseksi syyksi hän ehdottaa sitä, että jos tutkittava homoseksuaali on tutkimuksen aikana positiiviseksi kokemassaan homoseksuaalisessa suhteessa, homoseksuaalisuuden sisältämä patologisuus ei tule välttämättä näkyväksi. Moberly esittää analogian, jonka mukaan fysiologisen sairauden toteaminen voi olla vaikeaa, jos tutkittavalla yksilöllä on siihen oireet peittävä lääkitys. Samoin homoseksuaalille parisuhde voi olla eräänlainen lääkitys, jonka ansiosta patologisuus jää tutkimushetkellä piiloon. Patologisuudesta puhumiseen viittaa myös se, että hän katsoo esimerkiksi psykoosin ja homoseksuaalisuuden liittyvän yhteen. Toinen Moberlyn käyttämä analogia on homoseksuaalisuuden rinnastaminen orpouteen, jonka mukaisesti hän toteaa, ettei orpoa saa rangaista siitä, että hän on orpo, ja samoin homoseksuaalisuus ei ole yksilön oma valinta eikä häntä siten voi rangaista siitä. Sen sijaan homoseksuaali on hänen mukaansa orpo siinä mielessä, että hän on jäänyt vaille riittävää kiintymystä samaa sukupuolta olevaan vanhempaan.⁴⁶

Ehetytsideologisen tutkimuksen ja teorioiden ongelmia

Yhden ongelmakohdan muodostaa se, että eheytysideologisessa teoretisoinnissa homoseksuaalisuuden syyt ovat niin monimutkaiset, ettei mitään yksiselitteisiä syitä voida osoittaa. Syy voi eheytysideologisten tekstien kirjoittajien mukaan olla melkein mikä tahansa (esim. Puonti⁴⁷ ja Cohen⁴⁸), ja lähes jokaisen yksilön taustasta on löydettävissä jotain kielteistä, joka voisi olla sopivassa kokonaiskontekstissa osatekijä homoseksuaalisiksi kehittymiselle. Eheytysideologiaan tukeutuvat huomauttavat joskus itsekin, että kaikki heidän esittämänsä on vain yleistystä, eikä se päde jokaiseen homoseksuaaliin. Tällöin he torjuvat mahdollista kritiikkiä jo ennalta. Siten eheytysideologinen teoria homoseksuaalisuuden synnyn ja perhetaustan yhteydestä voidaan säilyttää koskemattomana. Mikään ei päde jokaiseen, mutta se ei tarkoita, ettei se voisi päteä osaan yksilöistä.

Jos jokin homoseksuaalisuuteen johtava yksittäinen syy todistetaan joskus vääräksi, eheytysideologiset teoreetikot voivat esittää tilalle monia muita mahdollisia syitä, joista mitään ei välttämättä vaikuta yksinään, vaan kaikki yhdessä – eivätkä nekään kaikkiin yksilöihin, vaan vain joihinkin, jotka ovat jostain syystä erityisen alttiita kehittymään homoseksuaaliksi. Eheytysideologisten tekstien kirjoittajat painottavat yleensä, että homoseksuaalisuus ei ole sen enempää synnynnäistä kuin itse valittuakaan. Moberly esittää lisäksi, että homoseksuaalin kokema lapsuuteen johtava tuska on monissa tapauksissa tiedostamatonta samoin kuin samaan sukupuoleen ja jopa kumppaniin kohdistuva vihamielisyyskin, mikä edellyttää muistojen parantamista⁴⁹. Tämä lisää edelleen homoseksuaalisuuden syntyteorian epätarkkuutta. Kyseessä on mutkikas kudelma, joka vaikuttaa tieteelliseksi teoriaksi liian väljältä. Eheytysideologisia teorioita on vaikea todistaa täysin pitävästi mihinkään suuntaan.

Jos eroja löytyy hetero- ja homoseksuaalien perhetaustoista, mielestäni täytyy ensinnäkin kysyä, kuinka niitä pitäisi tulkita. Aiheuttaako juuri se jonkun kehittymisen homoseksuaaliksi, että lapsuuden olot ovat vähemmän ideaalit kuin heteroseksuaaleiksi kehittyneillä? Onko kyse syy-seuraus-suhteesta vai kahden asian esiintymisestä samanaikaisesti ilman kausaaliteettia? Kuuluisa esimerkki vuosittaisen jäätelönmyyntipiikin ja hukkumiskuolemien suuren määrän korrelaatiosta havainnollistaa hyvin sitä, että kahden asian samanaikainen esiintyminen ei aina johdu toisistaan, vaan yhteisenä nimittäjänä voi olla jokin muu asia (jäätelöesimerkissä kesä ja korkea ulkolämpötila).

Eheytysideologista teoretisointia voi kritisoida toiseksi siitä, että moni eheytysideologisista auktoriteeteista yleistää omakohtaisia ex-gay-kokemuksiaan yleiseksi teoriaksi

homoseksuaalisuudesta. Niin sanoo tekevänsä myös esimerkiksi ex-gay ja tuhansia homoseksuaaleja (miehiä, naisia ja nuoria) terapiassaan hoitanut Cohen, joka suosittelee tutustumista esimerkiksi NARTH:in ja monien uskonnollisten ex-gay-järjestöjen verkkosivuihin.⁵⁰ Omaan kokemukseensa he yhdistävät toisten seksuaalisen suuntautumisen muutosterapioita antavien terapeuttien, psykologien ja/tai psykiatrien kokemuksia ja teorioita. Siten tekee myös Puonti, joka toteaa omien ajatuksiensa eheytymisprosessista nousevan ex-gay-liikkeen kokemuksista, joiden lisäksi hän hyödyntää ”omia ja terapeuttien havaintoja”⁵¹. Terapeutti-termin epämääräisyys tässä antaa väljyyttä siinä määrin, että terapeutti voi olla kuka tahansa ja hänellä voi olla millainen koulutus tahansa. Puonti käyttää auktoriteetteinaan van den Aardwegia, Nicolosia ja Dallasia (ex-gay), jotka ”ovat nähneet homojen muuttuvan terapiassa”. Termien ”sielunhoitaja”, ”terapeutti” ja ”terapiakoulutus” epämääräisyyttä esiintyy myös hänen puhuessaan Suomessa seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiaa antavasta Seppo Jokisesta. Itsekin sielunhoitajana toiminut Puonti muotoilee asiaa Jokisen tekstin pohjalta seuraavasti:

Sielunhoitajalla on oltava myös riittävä peruskoulutus. Jokinen ei määrittele koulutusta tarkemmin mutta toteaa, että psykologinen koulutus ja terapiakoulutus ovat hyödyksi. [...] Sielunhoitotyö on paras sielunhoidon opettaja kahdestakin syystä. Parhaat sielunhoitajat ovat niitä, jotka ovat eheytyneet omista ongelmistaan. Lisäksi sielunhoitajana kasvaminen tapahtuu käytännön työtä tekemällä.⁵²

Edelliset sanat viittaavat ehkä siihen, että maallikko voi ryhtyä opettelemaan sielunhoitajan (tai terapeutin) työtä käytännön kautta ilman asianmukaista koulutusta. Psykologinen koulutus on hyödyksi, mutta ei välttämätöntä.

Pitkää koulutusta ei ehkä vaadita, mutta ex-gay-ideologiaa edustavat kirjoittajat korostavat toisaalta sekä auktoriteettiensa uran että oman muutosterapeuttiuransa pituutta, heidän oppiarvoaan (MD, Dr. tai Ph.D.), huomattavaa potilasmääräänsä sekä omakohtaista tai toisen terapeutin kokemusta terapiatyöstä. Lisäksi teksteissä esiintyy sellaisia auktoriteettien arvostusta ilmaisevia määreitä kuin ”maailmankuulu psykologi”. Tohtorin arvon esilletuominen ja maineikkuuteen viittaaminen yhdistyvät esimerkiksi Moberlyn esittelyssä. Erittelemättä jää, keille Moberly on maailmankuulu psykologi tai mistä näkökulmasta katsoen. Hän on sitä kristillisille ex-gay-järjestöille ja niiden ideologiaa tukeville. Sekä eheytysideologisten tekstien kirjoittajat yleensä että Suomessa Aslan ry tukeutuvat erityisesti Moberlyn kirjoituksiin vuodelta 1983. Ex-gay-toiminnan taustoja selvittänyt Wayne Besen on kiinnittänyt huomionsa siihen, että Moberly esittää teoreettisia ideoita, joista on tullut sittemmin ex-gay-liikkeen keskeinen teoria, mutta ei esitä lainkaan empiirisiä todisteita ajatustensa tueksi. Aslan ry:n toinen keskeinen teoretikko, Nicolosi, puolestaan tukeutuu muun muassa Moberlyn teoriaan.⁵³

Aslan ry:nkin suosiman terapeutti ja ex-gay Richard Cohenin teoksessa *Coming Out Straight: Understanding and Healing Homosexuality* arvoihin nojaaminen näky selvimmillään. Cohen lisää yleensä jokaisen eheytysideologiaa edustavan tutkijan eteen epiteetin Dr. Dr. esiintyy lähes jokaisen kerran, kun Cohenin arvostaman henkilön nimi tulee mainituksi⁵⁴. Hän mainitsee sen myös useita kertoja saman nimen yhteydessä samalla sivulla. Omaa auktoriteettia seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiaa antavat terapeutit luovat tyypillisesti mainitsemalla hoitaneensa suurta määrää homoseksuaaleja pitkän ajan kuluessa (Cohen itse tuhansia kymmenien vuosien varrella⁵⁵).

3 ELIZABETH R. MOBERLY JA PSYKIATRIJÄRJESTÖ NARTH VS. APA:N KRIITTISET NÄKEMYKSET

Moberly ja NARTH (*National Association for Research and Therapy of Homosexuality*)

Ex-gay-liikkeen ja siten myös Aslan ry:n keskeisin nykyteoreetikko on Elizabeth R. Moberly kirjoillaan *Homosexuality: a New Christian Ethic* (1983) ja *Psychogenesis: The Early Development of Gender Identity* (1983). Nykymuotoiset seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiat alkoivat ilmaantua 1980-luvun alussa Moberlyn teorian saattamina.⁵⁶ Puonti luonnehtii Moberlyä seuraavasti: “Moberlyn ajatukset eivät ole saaneet paljoakaan huomiota akateemisen psykoanalyysin piirissä, mutta kristillinen ex-gayliike toivotti ne heti tervetulleeksi. Moberlyn kirja *Homosexuality: A New Christian Ethic* (1983) on kristityille suunnattu lyhennelmä *Psychogenesis*-kirjasta”.⁵⁷

Moberlyn (1983a, 1983b) mukaan homoseksuaalisuus ei ole sairaus, mutta siihen johtanut lapsuuden tausta on patologinen. Hän esittää myös, että homoseksuaalinen käyttäytyminen ei ole epänormaalia, vaan samaa sukupuolta olevaan vanhempaan kohdistuva tarve saada rakkautta on jäänyt täyttymättä, mistä on aiheutunut kehitysvaje, ja tämä kehityskulku on epänormaali. Homoseksuaalinen käyttäytyminen puolestaan on hänen mukaansa yritys korjata aiempaa tunnevajetta.⁵⁸ Hän rinnastaa teoksessaan *Psychogenesis* homoseksuaalisuuden transsukupuolisuuden kanssa, koska käsittää molempien aiheutuvan kieltäytymisestä identifioitua samaa sukupuolta olevaan vanhempaan. Moberlyn mukaan ne eroavat toisistaan vain asteeltaan, sillä transsukupuolinen on irrottautunut biologisesta sukupuolestaan jyrkemmin kuin homoseksuaali.⁵⁹

Moberly pitää homoseksuaalisuutta samaan sukupuoleen kohdistuvana ambivalenssina, joka juontaa lapsuuden ja nuoruuden aikaisiin ihmissuhteisiin. Hän määrittelee sen täsmällisesti ottaen enemmän sukupuoli-identiteetin (gender identity) ongelmaksi kuin seksuaalisuuteen sinänsä liittyväksi ongelmaksi, pitää seksuaalista suuntautumista sukupuoli-identiteetin ilmaisuna sekä korostaa anatomian hallitsevaa roolia oikeanlaisen sukupuoli-identiteetin määrääjänä. Heteroseksuaalisuus on hänen mukaansa ihmisen kehityksen päämäärä.⁶⁰ Hänen mukaansa homomies ei pelkää heteroseksuaalisuutta, kuten adaptiivisen koulukunnan jäsenet ovat esittäneet, vaan hänen mukaansa homomies ei vain ole vielä saavuttanut heteroseksuaalisuutta. Lesbot etsivät menetettyä äidinrakkautta, ja heidän suhteensa ovat olennaisesti äidinrakkauden korvausyrityksiä [eli vanhempi–lapsi-suhteiden jäljitelmiä]. Hän pitää homoseksuaalisuuden syitä hyvin moninaisina. Sama kasvuympäristö ei vaikuta kaikkiin saman perheen lapsiin samalla tavalla, vaan joku lapsista voi saada tai kokea saavansa vanhemmiltaan jotain, mitä muut lapsista eivät saa. Lapsi on jostain syystä kokenut tulleen hylätyksi vanhempansa taholta, ja hylkäämiskokemus on voinut johtua jopa siitä, että lapsi ja vanhempi ovat joutuneet joksikin aikaa eroon toisistaan vaikkapa jommankumman sairauden vuoksi jo vauvaiässä. Tai lapsi–vanhempi-suhteessa on ollut jotain muita vaikeuksia. Tai äiti on harkinnut aborttia alkuraskauden aikana tai ollut muuten vähemmän ideaalissa mielentilassa. Moberly itse luonnehtii psykodynaamista teoriaansa homoseksuaalisuuden synnystä siten, että ”se perustuu perinteisen psykoanalyttisen position riippumattomalle uudelleen arvioinnille⁶¹.

NARTH:in perustaja-johtaja-psykoterapeutti Nicolosin teoreettinen pohja nojaa suurelta osin Moberlyn teoretisoinnille. Aslan ry:n mukaan NARTH ”syntyi vastareaktionä USA:n psykiatrisia järjestöjä hallitsevaan yksipuoliseen homoaktivismiin”⁶². Puonti jakaa saman näkemyksen⁶³. Besenin mukaan NARTH:in perustaminen vuonna 1992 oli tärkeää eheytysterapioiden säilymiselle. NARTH keräsi jäsenikseen anti-gay-asenteet omaavia lääkäreitä, joista yksi esimerkki on Jeffrey Satinover. Besen esittää, että NARTH:in pitkän tähtäimen tavoitteena on homoseksuaalien sairausluokituksen palauttaminen. NARTH pyrkii lisäksi kuvaamaan konservatiiviset homoseksuaalisuutta häiriönä pitävät psykiatrit ja ex-gayt homoaktivistien aikaansaaman painostuksen uhreiksi.⁶⁴

Nicolosi näyttää tukeutuvan Moberlyn lisäksi Radoon, Bieberiin, Bergleriin ja Socaridesiin⁶⁵. Pidän huomionarvoisena sitä, että hänen perusteoksensa *Reparative Therapy of Male Homosexuality: A New Clinical Approach* (1991) takakannen suosituspuheiden kirjoittajina ovat muiden muassa Bieber ja Socarides (lisäksi van den Aardweg). Tämä Nicolosin teos on muodostunut kristillis-

psykoanalyttisen eheytysideologian kliiniseksi kulmakiveksi. Nicolosin (1991) lähdeluettelossa esiintyy myös sisäiseen parantumiseen rukouksen avulla tähtäävän Leanne Paynen ja tämän seuraajan, Andrew Comiskeyn, nimet. NARTH esittää olevansa maallinen mielenterveysalan organisaatio, mutta Paynen ja Comiskeyn nimet sen perustajan ja johtajan kirjoittamassa kirjallisuudessa saavat hieman kyseenalaistamaan NARTH:in maallisuutta. Myös Besenin mukaan NARTH:illa on vahvat yhteyden uskonnolliseen oikeistoon. Nicolosi itse on konservatiivinen katolinen, joka aloitti *Thomas Aquinas*-klinikallaan vuonna 1980 tarjoamalla terapiaa, joka on ”harmoniassa katolisen opetuksen kanssa”.⁶⁶ Lisäksi Nicolosi on omistanut kirjansa *Reparative Therapy of Male Homosexuality* (1991) Isä John Harveyille, joka on katolisen ex-gay-järjestö *Couragen* perustaja.

Nicolosi esittää, että psykoanalyttisessa kirjallisuudessa homoseksuaalisuus on ymmärretty kauan sukupuoli-identiteetin puutteellisuuden heijastumaksi, ja että tämä puutteellisuus on viime aikoina myös todistettu empiirisesti. Hänen mukaansa Moberly on tuonut uutta arvokasta ymmärrystä, mutta Nicolosi pahoittelee sitä, ettei Moberlyn teoriasta ole seurannut mitään johdonmukaisesti menestyksestä hoitoa.⁶⁷ Moberlyn teorian todistusarvon voi kyseenalaistaa, mikäli Nicolosi tarkoittaa sitä, että Moberly on *pystynyt varmasti vahvistamaan* sen, että homoseksuaalisuus aiheutuu sukupuoli-identiteetin vajeesta ja joistakin lapsuuden ja/tai nuoruuden tapahtumista, vaikka eri asioiden keskinäiset vaikutussuhteet ovat mutkikkaat. Teorioiden olemassaolo ei osoita sinänsä mitään.

APA ja muut muutosteroioita vaarallisina pitävät tahot

Seksuaalisen suuntautumisen muutosteroioiden vaarallisuudesta ovat varoittaneet muun muassa Yhdysvaltain psykiatriyhdistys (APA), Yhdysvaltain psykologiyhdistys (APA) ja Yhdysvaltain psykoanalytikkoyhdistys (APsaA). Niistä vaikutusvaltaisim, Yhdysvaltain psykiatriyhdistys, toteaa lausunnossaan 11.12.1998, että

eheytysterapioiden potentiaaliset riskit ovat suuret, mukaan lukien depressio, ahdistus ja itsetuhoinen käyttäytyminen, mitkä johtuvat siitä, että terapeutin omaksumat homoseksuaalisuuteen kohdistuvat ennakkoluulot/-oletukset saattavat vahvistaa potilaan jo ennestään tuntemaa itsevihaa. [...] Monet potilaat, jotka ovat läpikäyneet `eheytysterapian`, sanovat että heille oli annettu väärää tietoa, jonka mukaan homoseksuaalit ovat yksinäisiä ja onnettomia yksilöitä, jotka eivät koskaan saavuta hyväksyntää tai tyydytystä. [...] Mahdollisuutta, että homoseksuaali saattaisi saavuttaa onnellisuuden ja tyytyväisyyden homoseksuaalisissa suhteissa, ei mainita, eikä vaihtoehtoisista tavoista pärjätä sosiaalisen stigmatisoinnin vaikutusten kanssa keskustella.⁶⁸

Saman lausunnon mukaan Yhdysvaltain psykiatrijärjestön linja on yhtenevä muiden organisaatioiden kanssa, jotka joko vastustavat tai suhtautuvat muutosterapioihin kriittisesti. Tällaisia organisaatioita ovat *American Academy of Pediatrics*, *American Medical Association*, *American Psychological Association*, *American Counseling Association* ja *National Association of Social Workers*.⁶⁹

Vuonna 1995 antamansa lausunnon mukaan Yhdysvaltain psykiatriyhdistys pitää seksuaalisen suuntautumisen muutosterapioita epäeettisenä ammattilaisten käytöksenä. Samantyyppinen lausunto epäeettisyydestä toistui 14.8.1997. APA vahvisti kantansa edelleen vuosina 1998 ja 2000. APA:n näkemys sai ylivoimaisen kannatuksen, joskin hyvin pieni psykologien, psykiatrien ja uskonnollisten ryhmien joukko vastusti sitä. APA esittää, että ei ole olemassa julkaistuja tieteellisiä todisteita terapioiden toimivuudesta seksuaalisen suuntautumisen muuttamiseksi. On huomattava, että sekä Yhdysvaltain psykiatriyhdistys että Yhdysvaltain psykologiyhdistys käyttävät lyhennettä APA, mikä voi joskus hämmentää lukijoita.

Vertailun vuoksi voi todeta, että seksuaalisen suuntautumisen muutosterapioihin suhtautuu varauksettoman myönteisesti vain yksi mielenterveysalan ammattilaisjärjestö, jo mainittu NARTH, johon kuuluu noin 1500 jäsentä. Jäsenten joukkoon kuuluu psykiatreja, psykologeja, muita terapeutteja, sosiaalityöntekijöitä ja käyttäytymistieteilijöitä. Jokainen, joka kannattaa NARTH:in arvoja, kutsutaan tervetulleeksi sen jäseneksi. NARTH on suosittu erityisesti evankelisten (evangelical) kristittyjen kesken, koska se on ainoa mielenterveysammattilaisten järjestö, jonka mukaan homoseksuaalinen suuntautuminen on korjattavissa oleva häiriö.⁷⁰ Muut mielenterveysalan ammattilaisjärjestöt torjuvat eheytysterapiat tehottomina ja potentiaalisesti vahingollisina. Jos 1500 jäsenen kokoista NARTH:ia verrataan Yhdysvaltain psykologi- ja psykiatrijärjestöihin, voi todeta NARTH:in jäävän pieneksi konservatiivisten kristillisten järjestöjen tukemaksi järjestöksi. Esimerkiksi Yhdysvaltain psykologiyhdistykseen kuuluu yli 132.000 ja Yhdysvaltain psykiatrijärjestöön 32.000 jäsentä.⁷¹

Eheytysideologian edustajat eivät ole vakuuttuneet muutosterapioiden riskeistä. Ne tarkoittavat muutosterapioiden kohdalla muuttumisyrittysten epäonnistumisen aiheuttamaa masennus- ja itsemurhariskiä. Niistä puhumisen sijaan teksteissä tapahtuu tyypillisesti riskien sivuuttaminen ja siirtyminen keskustelemaan muista asioista. Puheen painopisteen muodostaa homojen vapautusliikkeen eheytysideologialle aiheuttama ongelma: se, että homoseksuaalisuuden sairausluokituksen poistaminen ei perustunut eheytysideologisten tekstien kirjoittajien mukaan

vahvoihin tieteellisiin todisteisiin. He esittävät monissa eri yhteyksissä, että Yhdysvaltain psykiatriyhdistystä hallitsi ja hallitsee yhä hyökkäyshaluisten homoseksuaaliryhmien painostus. Eheytysideologisten tekstien kirjoittajat ottavat esille myös sen näkökulman, että seksuaalisen suuntautumisen muutosta haluavat homoseksuaalit ovat vähemmistö vähemmistössä, eikä tämä vähemmistö saa pyrkimyksilleen tukea, hyväksyntää ja ymmärrystä. Lisäksi esille nousee kiista siitä, kuinka mahdollinen seksuaalisen suuntautumisen muutos on. Näin etenee myös Aslan ry:n kirjaan artikkelin kirjoittanut Puonti, joka nojaa samassa yhteydessä muutoterapiaa antavan Nicolosin näkemyksiin. Puonti esittää, että ”Nicolosin (1991) mukaan psykologia ja psykiatria ovat hylänneet kokonaisen joukon ihmisiä, jotka ovat tyytymättömiä homoseksuaalisuuteensa ja haluavat muutosta”.⁷²

Ex-gay-ideologian edustajat esittävät tyypillisesti itsensä (ex-gayt, muutoterapiaa antavat psykiatrit ym.) uhreina, jotka kärsivät homoseksuaalien enemmistön painostuksesta, ja joille useimmat psykiatrit eivät uskalla antaa asiakkaiden toivomaa hoitoa siksi, että juuri tämän painostuksen tuloksena Yhdysvaltain psykiatriyhdistys ja muut vaikutusvaltaiset organisaatiot ovat kääntyneet muutoterapioita vastaan. Vähemmistön sisäisen vähemmistön muutoterapiaoikeudesta puhumisen voi tulkita argumentiksi, jonka tavoitteena on säälintunteeseen vetoaminen.

Eheytysideologinen Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen kohdistuva kritiikki

Keskustelussa Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksestä (APA) näkyy hyvin eheytysideologialle tyypillinen henkilöiden ja/tai yhteisöjen ominaisuuksiin kielteisellä tavalla kohdistettava argumentointi. Se muodostaa melko painokkaan osan eheytysideologisten tekstien sisällöstä. Niiden kirjoittajat pitävät Yhdysvaltain psykiatrijärjestön päätöstä poistaa homoseksuaalisuus sairausluokituksesta vuonna 1973 homoaktivistien painostuksen aikaansaannoksena. Päätös ei perustunut heidän mukaansa tieteellisiin faktoihin, eivätkä he siten pidä myöskään APA:aa tieteellisenä organisaationa.⁷³

Eheytysideologisten tekstien kirjoittajat arvostelevat heitä arvostelevia tutkijoita subjektiivisuudesta ja subjektiivisuuden tuomasta epätieteellisyydestä (koska tutkija on itse homoseksuaali tai homoaktivisti). Kriitikot ovat arvostelleet heitä itseään lähes samoin perustein, eli todenneet eheytysideologisten tekstien kirjoittajien uskonnollisten sitoumusten rajoittavan

tutkimuslähtökohtien neutraaliutta. Kritiikki kohdistuu molemmin puolin neutraaliuden puuttumiseen. Eheytysideologian edustajien mukaan häiriökäsityksen puolesta puhuvaa tutkimusta arvostelevien ainoa pyrkimys on homoseksuaalisuuden normaaliuden osoittaminen. He arvostelevat tutkijoita siitä, että nämä eivät kykene homoseksuaalisuutta koskevassa tutkimuksessa objektiivisuuteen, koska he ovat itse usein homoseksuaaleja

Pidän APA-keskustelussa erityisen kiinnostavana sitä ristiriitaista piirrettä, että esimerkiksi Nicolosi esittää homoseksuaalien kärsivän määräävyyden puutteesta tai kyvyttömyydestä olla hallitseva ja tunteesta, että heiltä puuttuu miehinen auktoriteetti jopa työpaikoillaan⁷⁴. Vaikuttaa mielestäni hieman epäloogiselta päätelmältä, että hallitsevuuden tunteesta kärsivät yksilöt ja heistä koostuvat ryhmät ovat eheytysideologisten tekstien kirjoittajien mukaan kyenneet valtaamaan vaikutusvaltaisimpia organisaatioita ja sitä kautta koko yhteiskunnan.

Psykoanalyttikko Jeffrey Satinover esittää sairausluokituksen poistamisesta puhuessaan niinkin, että ”yksityisesti suurin osa tuntemistani analytikoista – koulukunnasta riippumatta – suhtautuu edelleen skeptisesti nykyisin yleisesti hyväksytyyn käsitykseen homoseksuaalisuuden normaaliudesta ja eduista”. Hän jatkaa, ettei päätös poistaa homoseksuaalisuus sairausluokituksesta ollut demokraattinen, vaan että neljä vuotta sairausluokituksen poistamisen jälkeen 69 % psykiatreista piti homoseksuaalisuutta yhä häiriönä (disorder).⁷⁵ Samoin van den Aardweg mainitsee, että 70 % APA:n jäsenistä piti sitä edelleen häiriönä ja ”psykoseksuaalisen kehityksen seisahtumisena”. Van den Aardweg lisää jostakin toisesta kyselystä ilmenneen, että enemmistö kaikista Yhdysvaltain psykiatreista (eivät vain APA:n jäsenet) ajattelivat sen olevan häiriö.⁷⁶

Satinoverin näkemys edustanee monien muidenkin seksuaalisen suuntautumisen muutosterapiaoihin myönteisesti suhtautuvien psykiatrien näkemystä, mutta toisen käden yksityinen mielipide on todistusravoltaan vähäinen. Kyseessä ovat vain *Satinoverin* tuntemat psykoanalyttikot eikä koko ammattikunta. Samalla homoaktivistien painostus-väitteellä ex-gay-järjestöjen jäsenet ja muut eheytysideologian edustajat pyrkivät kumoamaan suurimman osan omasta ideologiastaan eroavista lausumista ja esittävät kokevansa itseensä kohdistuvaa syrjintää mediassa, joka ei julkaise laajemmin eheytysideologista informaatiota.

Yhdysvaltain psykologiyhdistys lähentynyt näkemyksissään NARTH:ia?

NARTH on esittänyt elokuusta 2006 lähtien, että Yhdysvaltain psykologiyhdistys (APA) on muuttanut suhtautumistaan seksuaalisen suuntautumisen muutostherapieihin selvästi aiempaa myönteisemmäksi ja lähentynyt näkemyksissään NARTH:ia. Tällöin viitataan Yhdysvaltain psykologiyhdistyksen presidentti Gerald P. Koocherin sanoihin 12.8.2006 ja hänen 15.8.2007 antamaansa kirjalliseen lausuntoon. NARTH:in mukaan Koocher antoi tukensa ei-toivotun seksuaalisen suuntautumisen muutostherapieille ja ilmaisi, että Yhdysvaltain psykologiyhdistys ei näe niiden kohdalla eettistä ongelmaa.⁷⁷

Ex-gay-ideologian edustajat näyttävät ylitulkinneen Koocherin lausumia, sillä hänen lausumiensa pääsisältö oli se, että ”asia on äärimmäisen monimutkainen”. Koocher muotoili asiaa lisäksi seuraavasti:

Minulta kysyttiin APA:n vuoden 2006 kokouksessa ... potilaan oman valinnan roolia terapeuttisten interventoiden yhteydessä homoseksuaalisuuden vähentämiseksi. [Kysyjänä oli NARTH:in johtaja Joseph Nicolosi]... Terapeutilla on velvollisuus vastata potilaiden valintoihin ja auttaa heitä saavuttamaan tavoitteensa. ... **MUTTA** – ja tämä on ehdottoman olennaista, erityisesti kun kyseessä on seksuaalinen suuntautuminen – terapeuttiseen vastuuntuntoon täytyy sisältyä seuraavat ... näkökohdat: **Yksi**: Terapeutti on velvollinen tutkimaan huolellisesti, kuinka potilaat ovat päätyneet siihen valintaan, jonka he haluavat tehdä. Terapeutin täytyy ratkaista, ymmärtävätkö potilaat, että heidän motiivinsa saattavat olla peräisin puhtaasti homofobisen ympäristön aiheuttamista sosiaalisista paineista. Mikään määrä terapiaa tai minkäänlainen terapia ei muuta yhteiskunnallisia ennakoasenteita. **Kaksi, tietoon perustuva suostumus**: Potilaiden on ymmärrettävä kaikkien hoitojen potentiaaliset seuraukset, mukaan lukien seksuaalisen suuntautumisen muutoksen tähtäävien hoitojen seuraukset. Potilaiden on ymmärrettävä, että sellaisilta hoidoilta puuttuu vahvistettu tieteellinen perusta, ja että ne voivat osoittautua psykologisesti vahingollisiksi.⁷⁸

Tuen antamisen sijasta Koocher näyttää ennemminkin kritisoivan muutostherapieita siitä, että niiltä puuttuu tieteellisesti vahvistettu hyväksyntä ja että ne voivat aiheuttaa potilaille vahinkoa. Jos potilas vakaasti pelkästään omasta tahdostaan haluaa muuttaa seksuaalista suuntautumistaan, ymmärtää sen riskit, eettistä ongelmaa ei pitäisi olla. Koocher tuo selvästi esille ajatuksen, että potilaiden hoitoon hakeutumisen syynä voivat olla ympäristön aiheuttamat paineet eikä puhtaasti ilman sitä syntyvä oma toive muuttua heteroseksuaaliseksi.

4 EHEYTYSIDEOLOGIAN PSYKOANALYYTTINEN TAUSTA

Psykoanalyttikko Jack Drescherin mukaan yhdysvaltalainen psykoanalyysi patologisoi homoseksuaalisuutta vuosikymmenten ajan⁷⁹. Psykoanalyttikko Kenneth Lewes, joka on tehnyt tähän mennessä kattavimman historiallisen katsauksen psykoanalyttisiin homoseksuaalisuusteorioihin ja psykoanalyysin piirissä tapahtuneeseen homoseksuaalisuuden patologisointiin, on todennut, että ex-gay-ideologian edustajat hyödyntävät Sigmund Freudin kuuluisaa nimeä siten, että hän näyttäisi heidän oman ideologiansa kanssa linjassa olevalta, vaikka Freud oli sanoissaan moniselitteinen ja asioita avoimiksi jättävä toisin kuin monet hänen jälkeensä tulleet psykoanalyttikot⁸⁰. Joka tapauksessa hän ei viitannut vakavaan patologiaan samalla tavalla kuin seuraajansa. Lewesin mukaan kysymys Freudin ajattelusta patologia-asiassa voidaan ratkaista melko selvästi katsomalla hänen virallisia lausuntojaan aiheesta. Freud totesi wieniläisessä *Die Zeit*-sanomalehdessä seuraavasti:

Olen vahvasti vakuuttunut siitä, ettei homoseksuaaleja pidä kohdella sairaina ihmisinä, koska perverssi orientaatio on kaukana (s.32) sairaudesta. Eikö se pakottaisi meidät luonnehtimaan sairaksi monia kaikkien aikojen suuria ajattelijoina ja tiedemiehiä, joiden perverssi orientaatio on tunnettu tosiasia ja joita me kunnioitamme juuri heidän mielenterveytensä vuoksi? Homoseksuaaliset yksilöt eivät ole sairaita.⁸¹

Sama sairauden kieltäminen toistuu muuallakin Freudin antamissa lausunnoissa, joista kuuluisimmaksi on muodostunut hänen amerikkalaiselle homoseksuaalisen pojan äidille kirjoittamansa kirje, jossa hän totesi, että ”homoseksuaalisuus ei ole ”sairaus” (an illness); se on pelkkä ”seksuaalisen funktion variaatio”⁸² Ennen kaikkea Freud ei pitänyt homoseksuaalia itseään sairaana, kuten osa myöhemmistä psykoanalyttikoista.

Freudin klassisesta psykoanalyysistä irtautui 1930-luvulta lähtien Lewesin lainausmerkeissä *adaptionaaliseksi kouluksi* ja *revisionistiseksi kouluksi* kutsuma psykoanalyttinen suuntaus, kun psykoanalyysi siirtyi Wienistä ensin Lontooseen ja sitten Yhdysvaltoihin. Psykoanalyysi amerikkalaistui.⁸³ Adaptionaaliseksi kouluksi nimittäminen tulee suuntauksen selvimmin aloittaneen Sandor Radon käyttämästä termistä *adaptionaalinen psykodynamiikka* (adaptional psychodynamics), joka on myös Radon kirjan nimenä. Drescherin mukaan Rado esitti uusdarwinistisen väitteen, että ihmisen psykologia on tiiviisti yhteydessä lisääntymiseen ja lajin jatkumiseen, mikä merkitsee sitä, että ei-lisääntyvä seksuaalinen toiminta on ei-adaptiivista. Radon teoriolla oli kauaskantoiset vaikutukset homoseksuaalisuuden myöhempään psykoanalyttiseen

patologisointiin.⁸⁴ Keskeisiä homoseksuaalisuudesta vakavana patologiana puhumaan ryhtyneitä psykoanalytikoita olivat 1930-luvulta lähtien juuri Rado ja hänen jäljessään Edmund Bergler, Irving Bieber ja Charles Socarides⁸⁵. Socarides oli mukana perustamassa NARTH:ia sen nykyisen johtajan, Joseph Nicolosin, kanssa. Esimerkiksi Besen ja Drescher myös mainitsevat Nicolosin varhaisten vaikutteiden tulleen Bergleriltä, Bieberiltä, Moberlyltä ja varsinkin Socaridesilta, joka on Besenin mukaan ollut Nicolosin roolimalli. Drescher toteaa Nicolosin olevan eheytysterapeutti, joka väittää olevansa uskollinen klassiselle psykoanalyysille, mutta joka ammentaa kuitenkin pääasiassa radolaisesta traditiosta.⁸⁶

Edmund Bergler

Lewesin mukaan psykoanalytikit Rado, Bieber ja Bergler olivat 1900-luvun merkittävimpiä hahmoja homoseksuaalisuuden määrittelyssä sairaudeksi, ja he kaikki vaikuttivat suuresti myös Socaridesin ajatteluun⁸⁷. He vaikuttavat 1980-luvulta tähän päivään saakka implisiittisesti myös Nicolosin ja monien muiden eheytymisestä kirjoittavien kautta. Bergler oli merkittävimpiä homoseksuaalisuutta medikalisoivan psykoanalyttisen mallin rakentajia. Berglerin pääteokset ovat *Homosexuality: Disease Or a Way of Life* (1956) ja *Counterfeit sex* (1958). Bergler väitti, että ”kuten Freud todisti 50 vuotta sitten, neuroosi on tiedostamattoman sairaus (an illness of the unconscious)” ja että se on myös vaarallinen ja etenevä sairaus⁸⁸. Berglerin mukaan homoseksuaalisuus on psyykkinen sairaus eikä vain elämäntapa, ja hän loi kuvan tyypillisestä masokistisesta homoseksuaalista, joka haluaakin tulla tuomituksi ja syrjityksi (injustice collectors). Hän esitti, että neuroottisinkin heteroseksuaali on terveempi kuin yksikään homoseksuaali.⁸⁹ Hän oli myös varma siitä, että 99,9 % homoseksuaaleista voidaan muuttaa psykoanalyysin avulla heteroseksuaaleiksi⁹⁰. Berglerin työssä on Lewesin mukaan erityistä se, että hän omaksui solvaavan sävyn, kun hän kuvasi potilaitaan. Häntä ärsytti heidän käyttäytymisensä ja heidän ”uskomaton epäluotettavuutensa”, joka yhdistyy psykopaattisuuteen. Hän toisti näitä muotoilujaan useissa eri papereissa osoittaen samalla hyväksyntää homoseksuaalien negatiivissävyisiä stereotyyppisiä kohtaan. Hän myös pyrki vakiinnuttamaan stereotyyppisiä käsityksiä homoseksuaaleista. Hänen mukaansa ei ole onnellisia homoseksuaaleja, vaikka yhteiskunta jättäisi heidät rauhaankin, sillä homoseksuaalit kärsivät sisäsyntyisestä syyllisyyden tunteesta sekä haluavatkin kokea pettymyksiä, ja hän kielsi potilaidensa vastakkaiset lausumat. Berglerin vihamielinen lähestymistapa vaikutti psykoanalyttiseen homoseksuaalisuusdiskurssiin pitkäksi ajaksi.⁹¹

Bergler on vaikuttanut huomattavan paljon kognitiivista psykoterapiaa edustavaan van den Aardwegiin, joka on yksi Puontin ja hänen kauttaan myös Aslan ry:n taustateoreetikoista. Van den Aardweg luonnehtii homoseksuaalisuutta alemmuuskompleksi- ja itsesäälineuroosiksi, joka aiheuttaa masokistista käyttäytymistä. Hän esittää homoseksuaalisuuden osasyysksi Moberlyn tavoin rakkaudetonta lapsi–vanhempi-suhdetta, mutta pitää suhteita ikätovereihin homoseksuaalisuuden kehittymisen tärkeimpänä tekijänä. Van den Aardweg nimittää homoseksuaalisuutta myös psyykkiseksi infantilismiksi.⁹²

Irving Bieber et al. (1962)

Bieber oletti perheellä olevan suuri rooli psykopatologian synnyssä. Hän esitti, että vanhemmat siirtävät oman psykopatologiansa jälkikasvulleen, mutta pyrki pehmentämään ilmaisuaan toteamalla, ettei tarkoita syyttää vanhempia, koska heidän psykopatologiansa puolestaan on peräisin heidän vanhemmiltaan.⁹³ Bieber saavutti mainetta tekemällä vuonna 1962 työryhmineen klassikkoaseman saaneen potilastutkimuksen *Homosexuality: A Psychoanalytic Study of Male Homosexuals*, jonka otoksena oli 106 psykiatrisessa hoidossa ollutta homomiestä ja kontrolliryhmänä 100 psykiatrisessa hoidossa ollutta heteromiestä. Moberly tosin esittää virheellisesti Bieberin ryhmän tutkineen 206 psykoanalyttisessa hoidossa ollutta homomiestä, vaikka lähes puolet 206 henkilön otoksesta koostui heteromiehistä⁹⁴. Bieberin vuoden 1962 tutkimus oli vaikutusvaltaisin homoseksuaalisuutta patologisoivista tutkimuksista. Sitä alettiin pitää heti julkaisemisensa jälkeen psykoanalyttisen miesten homoseksuaalisuutta käsittelevän teorian vahvistajana. Lähes jokainen saman aikakauden kirjoittaja lukuun ottamatta kaikkein klassisimman psykoanalyysin edustajia viittasi siihen hyväksyvästi. Lewes mainitsee sitä luetun ja opetetun yliopistojen psykopatologiakursseilla vielä samaan aikaan, kun hän itse kirjoitti historiallista katsaustaan (vuoden 1988 tilanne). Tämä tutkimus toi Bieberille aseman homoseksuaalisuuden psykoanalyttisena asiantuntijana. Hän myös kirjoitti artikkeleita seksuaalisesta poikkeavuudesta ja homoseksuaalisuudesta Freedmanin ja Kaplanin toimittamaan *Comprehensive Textbook of Psychiatry*-teokseen, joka pysyi virallisena näkemyksenä homoseksuaalisuudesta vuoteen 1973 saakka, jolloin APA päätti poistaa homoseksuaalisuuden sairausluokituksesta. Bieberin tutkimus sisältää kuitenkin useita ongelmia ja se on kohdannut sen vuoksi laajaa metodologiaan kohdistuvaa kritiikkiä.⁹⁵

1) Otoks koostui vain psykoanalyttikkojen hoidettaviksi itse hakeutuneista henkilöistä: 106 psykoanalyttisessa hoidossa olevasta homomiehestä, jonka vertailuryhmänä oli 100 psykoanalyttisessa hoidossa olevaa heteromiestä. Homoista 90 % halusi salata homoseksuaalisuutensa ja 96 % oli huolissaan sen paljastumisesta. 64 % halusi muuttua heteroseksuaaliseksi. Otoksen 106 homokategorian miehestä 72 oli ennen hoitoa täysin homoja, 30 biseksuaaleja ja 4 heistä ei ollut seksuaalisesti aktiivisia tutkimuksen aikana.⁹⁶ Psykoanalyttisen hoidon ulkopuolella olevista homoista tai heteroista koostuvaa kontrolliryhmää ei ollut.

2) Bieber tutki psykiatristen häiriöiden vuoksi hoitoon hakeutuneita yksilöitä ja totesi heidät sairiksi. Bieber totesi tutkimuksensa perusteella, että 27 % homoseksuaaleista kärsi skitsofreniasta, 29 % psykoneurooseista, 42 % luonnehäiriöistä ja loput 2 % muista psykiatrisista sairauksista, ja että myös kaikki kontrolliryhmän heteromiehet olivat psykiatrisesti sairaita⁹⁷. Kyseessä on kehäpäätelmä, sillä tutkimusryhmä oletti kaikkien tutkittavien olevan sairaita ja potilasotos vahvisti sen, että otoksen psykiatriset potilaat olivat psyykkisesti sairaita. Tästä otoksesta Bieber teki koko ryhmää ”homoseksuaalit” koskevia yleistyksiä, mikä käy ilmi tutkimuksen viimeisestä kappaleesta, jossa hän toteaa, että tehdyn tutkimuksen myötä ”olemme oppineet paljon homoseksuaalisuudesta”⁹⁸.

3) Ongelmallista on myös se, että psykoanalyttikot täyttivät 450 kysymystä sisältäneet kysymyslomakkeet, jotka sisälsivät kysymyksiä psykoanalyttisessa hoidossa olevista 106 homopotilaasta ja heidän vanhemmistaan. Potilaat eivät vastanneet itse näihin kysymyksiin eivätkä heitä arvioineet psykoanalyttikot olleet koskaan tavanneet heidän vanhempiaan. Bieberin tutkimusryhmä luonnehtii lomakkeet täyttäneitä psykoanalyttikoita siten, että he olivat ”hyvin koulutettuja psykoanalyttikkoja, joilla oli kokemusta arvoarvostelmista [value judgments] kliinisten vaikutelmien ja tulkintojen perusteella”⁹⁹. Arvoihin perustuva arviointi tapaamatta henkilöitä (vanhemmat), joita kysely koski, vaikuttaa epävarmalta tutkimusmenetelmältä. Otoksesta voisi tehdä korkeintaan päätelmiä *psykiatriseen hoitoon mielenterveysongelmien vuoksi hakeutuneiden* homo- ja heteromiesten välisistä eroista ja heidän lapsi–vanhempi-suhteidensa eroista heitä hoitaneiden *psykoanalyttikoiden kertoman perusteella*, mutta ei homo- ja heteroseksuaalien välisistä eroista yleensä.

4) Kaikki psykoanalyttikot edustivat homoseksuaalisuutta patologiana pitävää koulukuntaa. Muun koulukunnan edustajien puolueetonta vertaisarviota ei tehty.

5) Potilaat eivät tienneet olevansa tutkittavina eivätkä siten antaneet suostumustaan tehdä itseään koskevaa tutkimusta. Lääketieteellisen tutkimuksen eettisiä peruseriaatteita artikuloiva vuonna 1947 voimaan tullut kansainvälinen *Nürnbergin säännöstö* sisältää muun muassa kohdan, jonka mukaan koehenkilöiden on oltava tietoisia siitä, että he ovat tutkimuksen kohteina ja heidän on annettava siihen suostumuksensa¹⁰⁰. Sitä on täydennetty vuonna 2001 *Helsingin julistuksella*, jonka mukaan ”[t]utkittavien tulee olla vapaaehtoisia, jotka ovat antaneet tietoon perustuvan suostumuksensa tutkimukseen”¹⁰¹.

Olli Stålström kertoo väitöskirjassaan Fritz Fluckigerin huomauttaneen, että ”kun Bieberin ryhmän psykoanalyttikot ilmoittivat lomakevastauksessaan 58 %:lla homopotilaista olevan ’dominoiva äiti’, niin heteroseksuaalisista potilaista 55 %:lla ilmoitettiin olevan ’dominoiva äiti’.” Puolet niistä, joilla ei ollut dominoivaa äitiä eikä etäistä isää (kuten Bieber oletti homoseksuaaleilla miehillä olevan), oli silti kehittynyt homoseksuaaleiksi. Bieberin ryhmä teki yli 70 kysymystä, jotka koskivat potilaan ja tämän äidin välistä suhdetta, ja niistä 27:n vastaukset sisälsivät merkitseviä eroja hetero- ja homoseksuaalisten potilaiden välillä. Suurimmassa osassa kysymyksiä ei siis voitu osoittaa tilastollisesti merkitseviä eroja näiden kahden ryhmän välillä. Siten he olivat keskenään enemmän samanlaisia kuin erilaisia, mutta sitä ei tuoda esille. Fluckiger toteaa, että ennakoasenteilla on suuri merkitys. Psykoanalyttikot etsivät ’klassista homoseksuaalista perhetaustaa’ ja siksi myös löytävät sen. Kuten jo aikanaan Bieberillä, myös nykyisillä eheytysideologian edustajilla on taipumus torjua ne empiiriset tulokset, jotka eivät sovellu ennalta määriteltyyn psykoanalyttiseen teoriaan.¹⁰²

Bieberin ja eheytysideologisten tutkijoiden tutkimusprosesseja voikin sanoa ainakin osittain kehäpäättelyksi. Bieberiä ym. (1962) siteeraavista teksteistä saa lisäksi helposti sellaisen käsityksen, että Bieber ryhmineen olisi käyttänyt tutkimuksessaan vain 27 kysymystä sisältävää lomaketta. Kysymyksiä oli todellisuudessa noin 450, mutta vain 27:ssä esiintyi olennaisia eroja homo- ja heteroseksuaalien psykiatristen potilaiden välillä. Nämä 27 kysymystä koskivat potilaiden lapsi–vanhempi-suhteita heitä hoitavien psykoanalyttikoiden arvioimina. Toisaalta voi kyseenalaistaa sen, kuinka merkittäviä erot olivat. Kun homojen äideistä 81 % oli dominoivia, myös heteromiesten äideistä oli 65 % dominoivia. 66 % homoista oli äitiensä suosikkeja ja 50 % heteromiehistä samoin. Homojen äideistä 62 % oli puritaanisia ja heteromiesten äideistä 48 %. 61 % homojen äideistä käyttäytyi ylisuojelevasti ja 46 % heteromiesten äideistä teki samoin.¹⁰³ Bieber ym. myöntävät, että vaikka läheinen ja sitova äiti–poika-suhde ja vihamielinen ja etäinen isä–poika-suhde on klassinen homoseksuaalisuuden syntyyn vaikuttava tekijä, 76 poikaa oli kehittynyt homoiksi, vaikka heillä ei ollut tällaista vanhempiyhdistelmää, ja 11 niistä pojista, joiden vanhempiin tämä kuvaus sopi, oli kehittynyt heteroseksuaaliseksi¹⁰⁴.

76 poikaa 106 yksilön kokonaisotoksesta on noin 72 %, eli Bieberin klassinen kuvaus homoseksuaalin miehen lapsi–vanhempi-suhteista sopi vain 28 %:iin hänen potilasotoksestaan. Hän esittääkin hyvin samansuuntaisesti kuin nykyisin esimerkiksi Aslan ry:n Puonti, että homoseksuaalisuuden syyt ovat hyvin moninaiset (”teemat, sävyt, yhdistelmät, liitot, asenteet, tunteet, uskomukset ja koko inhimillinen vuorovaikutus ... ovat yhtä moninaiset ja vaihtelevat kuin lapsiperheetkin”)¹⁰⁵. Aslan ry:n auktoriteetteihin lukeutuva Cohen viittaa muun muassa Socaridesin, Nicolosin ja van den Aardwegin ohella juuri Bieberin ym. tutkimukseen esittäessään, että homoilla on epänormaalien läheinen suhde äitiinsä¹⁰⁶. Bieber mainitsee tutkimuksessaan myös, että homoille on lapsuudessa tyypillistä fyysinen arkuus, määräävyyden puute ja riittämätön määräysvalta ikätoverien keskuudessa¹⁰⁷. Samantyyppistä kuvausta esiintyy nykyisin esimerkiksi Nicolosin ja van den Aardwegin tuotannoissa.

Kun otetaan huomioon Bieberin tutkimuksen vinoutuneisuus, olisi voinut odottaa APA:aa epätieteellisyydestä arvostelevien eheytysideologian edustajien jo luopuneen sen siteeraamisesta. Eettisesti hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu aikaisempien virheiden korjaaminen ja tarvittaessa näkökannan tarkistaminen. Eheytysideologisten tekstien tuottajilta tämä piirre näyttää puuttuvan. Jos yksi vanha häiriöteoria muodostuu ongelmalliseksi, kuten Bieberin kohdalla on käynyt, eheytysideologian edustajat eivät tarkista ennako-oletuksiaan (homoseksuaalisuus häiriö), vaan kehittävät uusia, entistä hienovaraisempia teorioita kuten esimerkiksi Moberlyn teoria, joiden avulla häiriökäsitykselle voidaan yrittää hankkia jälleen näyttöä. Bieber esitti homoseksuaalien taustalla olevan heikon isän ja dominoivan äidin. Esimerkiksi hänen jälkeensä tulleet Moberly Nicolosi hyödyntävät Bieberiä yhä, mutta ovat muotoilleet sen pohjalle vähemmän näkyvästi patologisoivan, retorisesti taidokkaan ja epätarkan psykodynaamisen teorian. Eheytysideologisten nykyteoreetikoiden tausta johtaa yhä yleensä tavalla tai toisella Bieberin tutkimukseen. Se esiintyy useimmissa tutkimuksissa ja eheytysideologisissa teksteissä joko tutkimusmallina tai positiivisena viittauskohteena. Sen tuloksille homoseksuaalien heteroseksuaaleista negatiivisessa mielessä poikkeavista perheoloista haetaan yhä vahvistusta. Vinoutunutta tutkimusta ei voi kuitenkaan hyväksyä näin merkittäväksi auktoriteetiksi, eikä hyvään tutkimusetiikkaan kuulu joistakin tutkimusten piirteistä vaikeneminen, kuten eheytysideologisissa teksteissä näyttää tapahtuvan. Vaikenemalla voidaan vähentää merkittävästi tutkimukseen perehtymättömien mahdollisuuksia arvioida näitä tutkimuksia.

Charles Socarides

Kuolemaansa saakka vuonna 2005 vaikuttanut psykoanalytikko Socarides toimi Puontin mukaan ”homoseksuaalisuuden muutosterapian puolustamiseksi” syntyneen NARTH:in keulakuvana ja oli ”ehkä tunnetuin homoseksuaalisuuden muutosterapian kannattaja 1990-luvulla”¹⁰⁸. Socarides oli NARTH:in ensimmäinen johtaja, kunnes johtajuus siirtyi myöhemmin NARTH:in merkittävimmälle nykyvaikuttajalle, Nicolosille. Radoon, Bergleriin ja Bieberiin tukeutuva Charles Socarides meni homoseksuaalisuudesta sairautena puhuessaan muita varhaisia psykoanalytikoita pidemmälle. Hän piti homoseksuaalisuutta vakavana sairautena, perversiona ja moniulotteisena häiriönä, joka johtuu lapsuuden ympäristöstä.¹⁰⁹ Häinkin vetosi Bieberin tutkimukseen (1962), jossa Bieber oli esittänyt 27 %:n 106 homoseksuaalista muuttuneen täysin heteroseksuaalisiksi sekä toisti tämän prosenttilukuja homoseksuaalien skitsofreenisuudesta, neuroottisuudesta ja luonnehäiriöistä. Hän myös väitti homoseksuaalisuuden olevan vakavuusasteeltaan rajatilan kaltainen perversio.¹¹⁰

Socarides piti Bieberin tutkimusta kaiken kaikkiaan systemaattisena ja terapeutista tietämystä lisäävänä. Homoseksuaalisuudesta sairautena kuolemaansa saakka kirjoittanut Socarides joutui vuonna 1996 konfliktiin Yhdysvaltain psykoanalytikkoyhdistyksen (APsaA), kanssa, jonka jäsen hän oli. Hän oli samaan aikaan myös NARTH:in johtaja. APsaA:n jäsen Ralph Roughtonin kirjeen mukaan Socarides käytti väärin asemaansa APsaA:aan jäsenenä. Socarides pyrki luomaan vaikutelman, että APsaA ja hän itse positioituvat samalla tavalla suhteessa homoseksuaalisuuteen. Socaridesin mukaan hänen oma homoseksuaalisuusnäkökantansa oli myös APsaA:n virallinen kanta. Hän loi tämän vaikutelman lainaamalla APsaA:n dokumenttia vuodelta 1968, joka tuki hänen näkemyksiään ja jota hän kutsui ”APsaA:n viralliseksi positioksi”. Hän jätti kuitenkin samalla huomiotta APsaA:n vuonna 1990 tarkistetun dokumentin, joka puolestaan oli jyrkästi ristiriidassa hänen oman positionsa kanssa. APsaA:n lakimies lähestyi Socaridesia kirjeitse organisaation toimeenpanevan neuvoston määräyksestä ja pyysi tätä lopettamaan APsaA:n nimen väärinkäytön. Hän uhkasi Socaridesia lakitoimin, jos hän jatkaisi sitä. APsaA kieltäytyi lisäksi siitä lähtien julkaisemasta julkaisussaan NARTH:in kokoontumisten mainoksia, koska NARTH ”ei jaa APsaA:n ei-diskriminoivaa menettelytapaa”.¹¹¹

5 MUUTTUVATKO HOMOSEKSUAALIT HETEROIKSI?

Muutoksen vaikeus ja muutosprosenttien esittely

Ex-gay-ideologian edustajat esittävät yleensä muuttumisen mahdollisuutta perustellessaan muutosteroapioiden onnistumisprosenttilukuja. Cohen vetoaa muun muassa Bieberin, Socaridesin, Nicolosin, Moberlyn, van den Aardwegin ja Satinoverin työhön. Hän esittää edellisiin auktoriteetteihin vedoten tuhansien yksilöiden muuttuneen homoseksuaaleista heteroseksuaaleiksi, ja että muutos on onnistunut jopa 65 %:lla asiakkaista.¹¹² Nicolosin mukaan van den Aardweg on päässyt kognitiivisessa terapiassaan 101 potilaan kanssa 65 % onnistumiseen: 65 % asiakkaista oli saavuttanut vähintään tyydyttävän muutoksen tai hyvän heteroseksuaalisen toimintakyvyn.¹¹³ Oletan myös Cohenin tarkoittavan van den Aardwegin raportoimia tuloksia, koska prosentit ovat samat, mutta Cohen ei mainitse lähteensä nimeä. Van den Aardwegin tuloksia pitää tähän mennessä rohkaisevimpina myös Puonti Aslan ry:n kirjassa, joka vetoaa toiseksi ex-gay-järjestö *Exodusin* lehden julkaisemaan tutkimukseen, jonka mukaan ex-gay-järjestöjen asiakkaat todella olivat muuttuneet¹¹⁴.

NARTH on julkaissut ainakin yhden suuren tutkimuksen (1997), joka käsitti 860 homoseksuaalia potilasta ja heidän yli 200 psykologiaan ja muuta terapeuttiaan. Esimerkiksi Cohenin mukaan se todistaa homoseksuaalien muuttuvan todella heteroiksi.¹¹⁵ Tutkimuksen lähtökohdan neutraalius on hieman kyseenalainen, sillä Robinsonin mukaan jokainen terapeutti todennäköisimmin sisällytti mukaan vain sen datan, joka kertoi heidän onnistumisistaan. Sen sijaan NARTH jätti raportoimatta sen datan, jolla olisi ollut paljonkin merkitystä: kuinka suuri osuus homoseksuaaleista todella onnistuttiin muuttamaan heteroseksuaaleiksi. NARTH ei tehnyt eroa terapioihin tulleiden homo- ja biseksuaalien välillä. Raportti ei erotellut myöskään sitä, oliko potilaiden orientaatio terapioiden jälkeen homo-, bi- vai heteroseksuaalinen. Tutkimusta ei julkaistu puolueettoman refereen vertaisarvioimassa julkaisussa, mikä ei olisi ollut mahdollistakaan, koska sen data näytti muodostuvan subjektiivisista mielipiteistä. Terapian jälkeisistä pitkäaikaisista muutoksista ei ole aineistoa. Vain pitkäaikaisseurantaan perustuva tutkimus kertoisi jotain siitä, kuinka tehokasta ja turvallista seksuaalisen suuntautumisen muutosteroapia todellisuudessa on.¹¹⁶ Hyvän tutkimuseettisen käytännön mukaisesti kaikki data tulisi julkistaa, vaikka sen tulokset eivät tukisikaan alkuperäistä hypoteesia.

Bieberin mukaan hoito muutti 29 kappaletta eli 27 %:ia hänen homopotilaistaan heteroseksuaalisiksi¹¹⁷. Lewes huomauttaa, ettei Bieber esittänyt mitään yksityiskohtia siitä, millaisen hoidon tuloksena 27 %:n tulos saavutettiin¹¹⁸. Socarides puolestaan esitti, että 35 % homoseksuaaleiksi identifioituneista potilaista oli muuttunut hänen hoidossaan. Drescher toteaaakin, että siten yli puolet eli 73 % Bieberin ja 65 % Socaridesin potilaista ei muuttunut. Socarides ratkaisee epätydyttäviltä kuulostavien hoitotulosten ongelman toteamalla, että vaikka metodi on oikea, potilaat ovat joko mukautumattomia tai motivoitumattomia. Drescher huomauttaa, että seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiaa antavien terapeuttien uskomukset voivat luoda asiakkaita suurina odotuksia. Jotkut asiakkaista yrittävät mukautua heteronormatiivisuuteen ja ovat valmiita tekemään suuria uhrauksia saavuttaakseen tavoitteensa. Aiemmin seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiassa käyneiden potilaiden raportit kertovat siitä, että kun hoito epäonnistuu, potilas syyttää epäonnistumisesta usein itseään, tuntee häpeää ja masentuu sekä on hoidon päätyttyä huonommassa kunnossa kuin hoidon alkaessa. Drescher painottaa, että oletus potilaan oman muutosmotivaation määräävyydestä muutoterapian onnistumisessa vahvistaa epäonnistumisen tunteita niissä, jotka eivät ole pystyneet muuttumaan.¹¹⁹

Aslan ry ja Puonti toteavat, että täydellistä muutosta ei voi taata. Joillakin yksilöillä muutosprosessi voi kestää koko elämän ilman, että heteroseksuaalisuutta saavutetaan. Aslan ry toteaa seksuaalisen suuntautumisen muutoterapioiden epäonnistumiskokemuksista kotisivuillaan, että ”[e]x-gayliike ja homoseksuaalien muutoksesta raportoineet terapeutit ovat havainneet, että epäonnistumisen syinä ovat useimmiten epärealistiset odotukset”, jotka ovat:

1. Odotus homoseksuaalisten tunteiden täydellisestä häviämisestä. Joillakin muutos on täydellinen (eikä se useinkaan tapahdu äkkiä). Toisille jää jäljelle jonkin verran homoeroottisia tunteita, vaikka heterokiinnostus syntyy. Jotkut eivät koe muutosta homoseksuaalisuudessa, mutta kiinnostus vastakkaiseen sukupuoleen syntyy.
2. Odotus nopeasta muutoksesta. Usein muutosprosessi vie 2-10 vuotta.
3. Odotus helposta muutoksesta. Vuosikymmeniä jatkuneet tunteet ja käytös eivät useinkaan muutu hetkessä eivätkä kivuttomasti. ... Muutosta sabotoi myös muutosvastarinta (tuttua kaikille sisäistä eheyttä tavoitteleville) - tuntematon pelottaa, rikkinäinen on tuttua ja turvallista.¹²⁰

Nicolosin näkemys Aslan ry:n kanssa on identtinen, sillä hänen mukaansa muutoterapia ei ole hoito siinä mielessä, että se poistaisi kaikki homoseksuaaliset tunteet¹²¹. Aslan esittää lisäksi, että muutosprosessia vaikeuttavat seuraavat tekijät:

1. Yhteydenpito aktiivihomoihin tai homoseksin harrastaminen. ...
2. Pätevän ja asiantuntevan terapeutin / sielunhoitajan puute. Useimmat suomalaiset terapeutit eivät ole lukeeneet yhtään kirjaa homoseksuaalisuuden muutoterapiasta saati, että tietäisivät nykyisistä menestyksellisistä terapiasuuntauksista homoseksuaalisuuden hoidossa (esim. hollantilaisen Gerard J.M. van den Aardwegin kognitiivisesta terapiasta tai yhdysvaltalaisen Joseph Nicolosin psykodynaamisesta terapiasta).
3. Muutosta tukevien, läheisten ja hyväksyvien heteroseksuaalien ystävien puute. Tämä tekijä on

vähintään yhtä tärkeä kuin terapia. Suomalaisessa yhteiskunnassa on usein vaikea löytää muutosta tukevaa ympäristöä homofobian (ei-järjellinen homouden pelko), toisaalta homomyönteisyyden takia.

4. Muutosta tukevien ex-gay-ystävien puute. Vrt. AA:n tehokkuus pohjautuu eräältä osalta siihen, että muut toipumisprosessissa pidemmällä olevat antavat jo pelkällä olemassa olollaan toivoa aloittelijoille.

5. Oikean tiedon puute homoudesta ja muutosprosessista. Olemme havainneet tärkeäksi, että muutosta etsivä lukee muutosprosessia kuvaavia kirjoja, joiden kautta voi löytää tärkeitä oivalluksia ja toivoa.¹²²

Myös Puonti toteaa, että useat hänen tuntemansa ihmiset, joista osa on homo- ja osa biseksuaaleja, ovat epäonnistuneet muutosprosessissa. Siirtyminen suhteeseen toisen sukupuolen kanssa ei ole onnistunut, minkä hän esittää johtuvan mahdollisesti ”tuen ja uskalluksen puutteesta”. Hän jatkaa esimerkiksi Nicolosia seuraten, että muutoksen ennuste on paras, jos yksilö on iältään 20–30-vuotias, ei ole vielä ehtinyt harjoittaa homoseksuaalista seksiä ja kokee homoseksuaalisuuden olevan itselleen vierasta.¹²³

Robinsonin mukaan Nicolosi näyttää lausumistaan päätellen myöntävän, että muutosterapia epäonnistuu lähes 100 %:sti, sillä se ei muuta homoseksuaalista orientaatiota heteroseksuaaliseksi. Lähes kaikki hänen perustamansa ja johtamansa *Thomas Aquinas*-klinikan potilaat ovat pysyneet seksuaaliselta suuntautumiseltaan homo- tai biseksuaaleina. Nicolosin mukaan

kolmasosa potilaita koki ”merkittävää edistymistä” – he ymmärtävät homoseksuaalisuutta ja heillä on jonkinlainen käsitys sen kontrolloinnista. He kuitenkin voivat toimia homoseksuaalisestikin. Toinen kolmannes on ”parantunut”. Heillä pidättyvät samaan sukupuoleen kohdistuvasta seksuaalisesta käyttäytymisestä ja heidän samaan sukupuoleen kohdistuvan halunsa voima ja tiheys on vähentynyt, mutta ei välttämättä kadonnut. Viimeisen kolmanneksen muutos on epäonnistunut.¹²⁴

Nicolosi kirjoittaa myös päätteoksessaan *Reparative Therapy of Male Homosexuality*, ”ettei muutosterapia ole ’hoito’ siinä mielessä, että se poistaisi kaikki homoseksuaaliset tunteet. Se voi kuitenkin saada aikaan paljon, jotta mies kehittää suhtautumistaan toisiin miehiin ja vahvistaa maskuliinista identifikaatiotaan”. Homoseksuaalisuuden hoito on hänen mukaansa koko eliniän kestävä kasvuprosessi samaan tapaan kuin alkoholistinkin hoito.¹²⁵ Näyttäisi siltä, että terapioiden teho seksuaalisen orientaation muuttajana on hyvin kyseenalainen. Nicolosi myös esittää eri yhteyksissä erilaisia eheytyämiseen meneviä aikoja. Besen mainitsee, että hän kertoo yhtäällä heteroseksuaaliseksi eheytyämisen vievän vain vuoden, toisaalla, että se vie vähintään viisi vuotta ja *New Times Los Angeles*-lehdessä hän on esittänyt siihen menevän 6,7 vuotta¹²⁶.

Ex-gay-järjestöjen kattojärjestö *Exodus Global Alliance* (entiseltä nimeltään *Exodus International*) on ilmoittanut, että 71,6 % homoseksuaaleista eheytyy. Sekään ei tarjoa

pitkäaikaisseurantatutkimusta seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiassa käyneistä yksilöistä. Kaksi ulkopuolista psykiatria sai haastatella 30 kappaletta *Exodus Global Alliancen* vuoden 1978 jäsenistä (silloin yhteensä n. 800 kpl). Järjestön edustajat valitsivat heidät haastateltaviksi. Haastatelleet psykiatrit tulivat siihen johtopäätökseen, että vain 11 heistä oli suurelta osin ”parantunut” homoseksuaalisesta käyttäytymisestään. He olivat pysyneet selibaatissa. Kahdeksalla näistä yhdestätoista oli yhä homo- tai biseksuaalinen orientaatio. He raportoivat yhä homoseksuaalisista unista, fantasioista ja/tai impulsseista. Jos tästä lasketaan onnistumisprosentti (kuinka suuri osuus homoseksuaalipotilaista oli muuttunut heteroseksuaaleiksi), saadaan onnistumisten osuudeksi alle 0,4 %. Lisäksi kahta näistä yhdestätoista ei voi laskea mukaan onnistumisprosenttiin. He ovat Michael Bussee ja Gary Cooper, jotka kuuluivat *Exodusin* perustajiin vuonna 1976. He solmivat keskenään virallisen parisuhteen sen jälkeen, kun haastattelututkimus oli päättynyt. He kritisoivat itse myöhemmin *Exodusta* ja muita ex-gay-järjestöjä sanoen, että ”*Exodus* on tehoton...yksikään henkilö ei parantunut”. Heidän mukaansa muutosohjelmat pyrkivät lisäämään terapiaan tulevien homoseksuaalien syyllisyyden tunteita ja tunnetta henkilökohtaisesta epäonnistumisesta, jos muutos epäonnistuu. Monilla on epäonnistuneen muuttumisyrittäksen jälkeen itsemurha-ajatuksia.¹²⁷

Bieber perui myöhemmin puheitaan terapiansa toimivuudesta. Eheytysideologisten tekstien kirjoittajat mainitsevat joskus, että Bieberin potilaista 27 % parantui homoseksuaalisuudestaan. Bieber ei kuitenkaan antanut Lewesin kokoaman historian mukaan mitään yksityiskohtaisia tietoja terapiastaan. Kinsey-instituutti pyysi Bieberiltä tarkempia tietoja seksuaalisen orientaation muutoksen kokeneista henkilöistä, jolloin Bieber ilmoitti, että itse asiassa hän voi mainita vain yhden ”parantuneen” homoseksuaalin, mutta hän on tämän kanssa niin huonoissa väleissä, ettei katso voivansa ottaa tähän yhteyttä.¹²⁸

Onnistumisesta riippumatta seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiat ovat varsin kallis hoitomuoto. Besen toteaa esimerkiksi Nicolosin laskuttavan yhdestä tunnin mittaisesta terapiakerrasta 125 dollaria sekä suositteluvan asiakkailleen kahta terapiakertaa viikoittain.¹²⁹

Robert Spitzerin tutkimus (2001)

Homoseksuaalisuuden sairausluokituksesta poistamista puolsi vuonna 1973 Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen vaikutusvaltainen jäsen, Robert Spitzer¹³⁰. Hän teki vuonna 2001 puhelinhaastattelututkimuksen, josta on tullut on eheytysideologisten tekstien kirjoittajien

yleisimmin mainitsemia tutkimuksia, joiden avulla he argumentoivat, että homoseksuaalit voivat muuttua heteroiksi. Nicolosi sanoo Spitzerin tutkimuksen olevan ”historiallinen tapahtuma homoseksuaalisuuden psykiatrisen ymmärtämisen historiassa”.¹³¹ Tutkimuksen tekee eheytysideologian edustajille erityisen tervetulleeksi se, että sen toteutti APA:n jäsen, jonka mainitaan olevan ateisti¹³², ja APA on perinteisesti torjunut seksuaalisen suuntautumisen muutosterapiat tehottomina ja potentiaalisesti vaarallisina. Nämä ovat Spitzerin kuuluisiksi tulleet ja eheytysideologisissa teksteissä yleisesti lainatut sanat, jotka monien kirjoittajien mukaan kertovat siitä, että muutosterapioihin skeptisesti suhtautunut psykiatri on muuttanut näkemystään:

Jotkut yksilöt voivat muuttua ja todella muuttuvat. Useimpien psykiatrien tavoin minäkin ajattelin ennen, että homoseksuaalista käyttäytymistä voisi vastustaa, ja että kukaan ei pystyisi todella muuttamaan seksuaalista suuntautumistaan. Uskon nyt tämän olevan väärä oletamus.¹³³

Näitä Spitzerin sanoja lainaavat esimerkiksi *Exodus Global Alliance* sekä homoseksuaalien läheisten tueksi perustettu järjestö *Parents and Friends of ExGays and Gays*.

Spitzerin tutkimus on saanut osakseen myös tutkimusmetodologiaan kohdistuvaa kritiikkiä. Myös hän itse suhtautui tutkimukseensa varovaisesti ja on joutunut korjaamaan ex-gay-järjestöjen tuloksiaan liioittelevaa uutisointia. Oikaisuyrityksistä huolimatta Spitzerin tutkimuksen käyttö seksuaalisen suuntautumisen muutosterapioiden toimivuuden osoittajana jatkuu yhä laajasti erilaisilla internetsivuilla (esim. *Parents and Friends of ExGays and Gays*-järjestö, joka luonnehtii sitä “viimeisimmäksi ja hienostuneimmaksi” aiheesta tehdyksi tutkimukseksi¹³⁴). Spitzer itse kertoi *Washington Postiin* vuonna 2005 lähettämässään kirjeessä, että muutosterapioiden tukijat vääristelevät hänen tutkimuksensa tuloksia:

Minua häiritsee se, että minua pidetään heidän valkoisella ratsulla saapuneena ritarinaan, koska olen kaikissa sosiaalisissa asioissa täysin eri mieltä uskonnollisen oikeiston kanssa... He eivät mainitse sitä, että muutos on harvinainen.¹³⁵

Spitzerin omista varovaisista lausumista poiketen Nicolosi sanoo muun muassa häneen vedoten, että suurin osa homoseksuaaleista voi muuttaa orientaationsa¹³⁶. Spitzer teki 45 minuutin pituisen puhelinhaastattelun 200 ex-gay-järjestöjen jäsenelle (143 miestä, 57 naista). Eheytysideologian edustajat esittävät, että Spitzer raportoi 200 yksilön homoseksuaalisen suuntautumisen muuttuneen.¹³⁷ Spitzerin raportoimat eheytymistulokset näyttävät kuitenkin hieman erilaisilta riippuen siitä, välittääkö ne eheytysideologiaan sitoutunut vai siihen sitoutumaton argumentoija. Eheytysideologisten tekstien kirjoittajat mainitsevat Spitzerin tutkimuksesta tyypillisesti sen, että se todistaa eheytyksen olevan mahdollista. APA tarkentaa, että Spitzer raportoi 66 % hyvin

motivoituneista homoista ja 44 % hyvin motivoituneista lesboista saavuttaneen "hyvän heteroseksuaalisen toimintakyvyn". 89 % miehistä ja 95 % naisista ei kokenut enää lainkaan tai juuri lainkaan epätoivottuja homoseksuaalisia tunteita. Kaikki eivät olleet muuttuneet tunne-elämältään heteroseksuaaleiksi. Ongelmana on myös se, ettei haastateltujen alkuperäisestä seksuaalisesta orientaatiosta ole saatavilla tietoa. He saattoivat olla joko homo- tai biseksuaaleja. Tarkennus olisi tärkeä tulosten merkittävyyden kannalta. Lisäksi puhelinhaastattelulla kerätty data on ongelmallista luotettavuuden arvioinnin kannalta. Ongelmana on sekin, että suurin osa haastatelluista oli hyvin läheisessä suhteessa ex-gay- tai anti-gay-ryhmiin.¹³⁸

Spitzer löysi haastateltavansa NARTH:in ja ex-gay-järjestöjen kautta, mistä voi päätellä, että haastateltavilla oli myös poliittisista syistä korkea motivaatio esittää eheytyneensä. NARTH:in Nicolosi suositteli hänelle 10–20 potilasta, mutta puhelimitse tutkimuksestaan haastateltu Spitzer itse on todennut, että Nicolosi vaati saada häneltä nähtäväkseen tutkimustulosten yhteenvedon, ennen kuin ne lähtisivät eteenpäin¹³⁹. Seksuaalisen suuntautumisen muutosteroapioiden toimivuudesta kertominen on ex-gay-ideologian edustajille tärkeää, jotta muutosteroapiota pidettäisiin ylipäänsä mahdollisina. *Washington Post* raportoi Spitzerin todenneen, että huolimatta NARTH:in ja ex-gay-ryhmien aktiivisesta yhteistyöstä häneltä kesti yli 16 kuukautta rekrytoida 200 itsensä jollakin tavalla eheytyneeksi nimeävää tutkittavaa. Heidän löytämisensä oli vaikeaa jopa ympäristössä, josta heitä olisi voinut olettaa löytyvän helpokosti. Lähes kaikki ”hyvän heteroseksuaalisen toimintakyvyn” saavuttaneista olivat erittäin uskonnollisia.¹⁴⁰ Spitzer itse koki väsyneensä koko tutkimusaiheeseen eikä aikonut tehdä samasta aiheesta enää myöhemmin seurantatutkimusta. Hän totesi aiheeseen kyllästymisensä pääsyyksi sen, että ”muutosteroapeutit eivät ole tiedemiehiä – he eivät tee tutkimuksia”. Douglas Leblancin vuonna 2005 puhelimitse haastattelema Spitzer totesi myös, että yhä puuttuu seksuaalisen suuntautumisen muutosteroapiosta tehty [professionaalisesti vertaisarvioitu] tutkimus, jossa muutosteroapiaan tulleet arvioitaisiin sekä aluksi että myöhemmin uudelleen, jolloin selviäisi, moniko heistä on muuttunut (vuoden 2005 tilanne).¹⁴¹

Kun Spitzeriä haastateltiin ja kysyttiin, kokeeko hän uskonnollisen oikeiston käyttäneen tutkimustaan hyväksi, hän totesi, että Yhdysvalloissa ei ole tapahtunut sellaista hänen nähdäkseen, mutta Suomi on siihen poikkeus, sillä Suomessa hyväksikäyttöä selvästikin tapahtui. Spitzer viittaa tällä Suomessa käytyyn keskusteluun samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröinnistä, jonka yhteydessä muun muassa Aslan ry lähestyi Suomen eduskuntaa kirjallisella materiaalillaan ja kirjeitse. Spitzer kertoo toteuttaneensa tutkimuksen uteliaisuudesta ja olevansa homoseksuaalien

heteroseksuaaleihin nähden tasavertaisten oikeuksien puolella. Jo ennen tutkimusta oli tiedossa, että NARTH käyttäisi sitä todennäköisesti hyväkseen, kuten myös tuli tapahtumaan.¹⁴²

Lääkärien ammattietiikka ja muutoterapiat

Yhdysvaltain psykiatriyhdistys suosittelee, että eettiset lääketieteen harjoittajat pidättäytyvät yksilöiden seksuaalisen suuntautumisen muutosyrityksistä pitäen mielessään lääkärien ensisijaisen ohjeen: älä tuota vahinkoa¹⁴³.

Ammattietiikan vaatimalla tavalla toimivat lääkärit noudattavat useita potilaiden turvallisuutta ja terveyttä suojaavia periaatteita, jotka on artikuloitu *Lääkäriinvalassa, Hippokrateen valassa ja Nürnbergin koodissa*. Osa seksuaalisen suuntautumisen muutosterapiaa antavista terapeuteista on psykiatreja (lääkäri). Hippokrateen valan mukaisesti lääkärit noudattavat periaatetta ”kykyni ja harkintani mukaan: tulen torjumaan kaiken, mikä voi olla vahingoksi ja vääryudeksi”¹⁴⁴. Vala uusittiin vuonna 1948 ja se tunnetaan nykyisin Geneven julistuksena. Geneven julistuksen mukaisesti lääkäri lupaa: ”enkä uhkauksestakaan käytä lääkärintaitojani ihmisyyden lakien vastaisesti”¹⁴⁵. Lääkäriinvalassa lääkäri lupaa, että

[v]akuutan kunniani ja omantuntoni kautta pyrkiväni lääkärintoimessani palvelemaan lähimmäisiäni ihmisyyttä ja elämää kunnioittaen. *Päämääränäni on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen*. Työssäni noudatan lääkärin etiikkaa ja *käytän vain lääketieteellisen tutkimustiedon tai kokemuksen hyödyllisiksi osoittamia menetelmiä*. Tutkimuksia ja hoitoja suositellessani otan tasapuolisesti huomioon niistä potilaalle koituvan hyödyn ja mahdolliset haitat.¹⁴⁶

Tiedot, joiden mukaan potilaat voivat joskus epäonnistuneen muutosterapian jälkeen huonommin kuin hoidon alkaessa ja että potilaat ovat masentuneet ja saaneet itsemurha-ajatuksia ilman, että muutosterapiaa antavat psykiatrit ja muut terapeutit ottavat tätä näkökohtaa vakavasti, kertovat siitä, että terveyden ylläpitämis- ja edistämistavoitteet jäävät täyttymättä. Muutosterapioilta puuttuu myös lääketieteellisen tutkimustiedon tuoma tiedeyhteisön hyväksyntä, minkä Yhdysvaltain psykiatriyhdistys APA:aa edustavan Koocherin lausunto¹⁴⁷ jo edellä toi ilmi. APA:n näkemys seksuaalisen suuntautumisen muutosterapioista potentiaalisesti vaarallisina tukee käsitystäni. Lisäksi muutosterapioiden tulosten ja turvallisuuden pitkäaikaisseurannan puuttuu, ja terapioiden onnistumisprosentit vaikuttavat alhaisilta (muutamasta prosentista noin 65 %:iin, lähteestä riippuen).

6 ”HOMOSEKSUAALEILLA LYHYEMPI ELÄMÄ JA PARISUHTEET KUIN HETEROILLA”: PAUL CAMERON

Useiden eheytysideologisissa teksteissä tulee esille tutkimus, jonka mukaan homomiesten odotettavissa oleva elinikä on 20–30 vuotta heteromiesten odotettavissa olevaa elinikää lyhyempi. Kyseessä on *Family Research Institute*-järjestöä johtavan Paul Cameronin ym. (1993) tutkimus. Cameron on ollut pääasiassa van den Aardwegin käyttämän lähde, mutta viittaaminen homoseksuaalien odotettavissa olevaan lyhyempään elinikään toistuvat muidenkin, esimerkiksi Satinoverin (1996), teksteissä. Van den Aardweg esiintyy suuressa määrin Puontin lähteenä, joten Cameron-van den Aardweg-Puonti-Aslan ry-akselin vuoksi Cameronin tutkimusten ongelmallisuuden selvittäminen näyttää tarpeelliselta.

Cameron tutkimusryhmineen on esittänyt homoseksuaalien uhkaavan riskikäyttäytymisellään yleistä kansan terveyttä. Cameronin mukaan homoseksuaalien myöskään ennenaikainen kuolema ei johdu Aidsista, vaan homoseksuaaleille tyypillisestä riskikäyttäytymisestä. Cameron esittää homojen mediaanikuoliniän (ikä, johon mennessä puolet homoista kuollut) olevan 42 vuotta täysin Aidsista riippumatta, ja vain 9 % homoista elävän kauemmin. Lesbojen mediaanikuolinikä on hänen mukaansa 44 vuotta, ja heidän kuolinsyynään on heteronaisia useammin jokin väkivaltainen tapahtuma tai syöpä. Yksi Puontinkin taustavaikuttajista, Satinover, vertaa eheytysideologisen klassikkoanalogian mukaisesti homoseksuaalisuutta alkoholismiin ja esittää Cameroniin tukeutuen alkoholismiin olevan huomattavasti homoseksuaalisuutta pienempi terveysriski.¹⁴⁸ Besenin mukaan Cameron on erikoistunut tuottamaan tutkimuksia uskonnolliselle oikeistolle osoittamaan, että homoseksuaalit ovat turmeltuneita, sairaita ja haitaksi sekä itselleen että yhteiskunnalle. Hänellä on ollut myös vaikutusta ex-gay-järjestöjen lisääntymiseen.¹⁴⁹

Kalifornian yliopiston tutkija ja psykologi Gregory M. Herek (1998) on todennut Cameronin tutkimuksista, että hänen tutkimuksiaan on julkaistu vain vähäistä akateemista arvostusta nauttivissa lehdissä, joiden julkaisukynnys on matala ja joille tekstien lähettäjät maksavat palkkion. Ne eivät täytä aina korkeita tieteellisiä vaatimuksia.¹⁵⁰ Akateemiset julkaisut eroavat huomattavasti laadultaan ja julkaistavaksi hyväksyttävien paperien kriteereiltään. Tiedeyhteisö ja useimmat tutkijat ovat yksinkertaisesti sivuuttaneet Cameronin tutkimukset tieteelliseltä arvoltaan merkityksettöminä vinoutuneisuuden, tutkimusmetodologisten puutteiden ja niiden julkaisupaikkojen alhaisen arvon vuoksi. Niihin on viitattu vain muutamissa julkaisuissa, joista suurimmassa osassa kyseessä on ollut

niiden tutkimusmetodologiaan kohdistuva kritiikki. Herekin mukaan Cameronin tutkimusryhmän tutkimukset ovat esimerkki huonosta tieteestä, jota on käytetty pitämään yllä homoseksuaalisuuteen assosioitua stigmaa.¹⁵¹ Cameronin tutkimukset sisältävät lukuisia metodologisia virheitä, jotka vähentävät niiden tieteellistä arvoa. Esitän seuraavaksi yhden esimerkin, joka kuvaa hyvin Cameronin tutkimuksen puutteellisuuksia ja niistä tehtävien johtopäätösten epäluotettavuutta.

Herek mainitsee Cameronin tutkimusryhmän vuonna 1983 seitsemästä Yhdysvaltain kaupungista keräämän aineiston avulla tekemän tutkimuksen. Ongelmallista kyseisessä tutkimuksessa oli jo pelkästään se, että Cameronin tutkimusryhmän ennakkoluulot olivat julkisesti esillä potentiaalisille vastaajille samaan aikaan, kun aineistoa hänen 1980-luvulla tehtyihin homoseksuaalisuutta koskeviin tutkimuksiinsa kerättiin. Cameron ilmaisi anti-gay-asenteitaan tutkimuspaikkakunnan sanomalehden etusivulla silloin, kun teki samalla alueella haastatteluja. Suuri osa tutkimukseen pyydetyistä kieltäytyi haastatteluista. Haastateltavat ovat olleet hyvin todennäköisesti tietoisia Cameronin asenteista, ja osa haastatteluista kieltäytyneistä on voinut kieltäytyä osallistumasta juuri siksi. Tämä puolestaan on vääristänyt tutkimusta. Tutkijoiden ei tulisi kommunikoida odotuksistaan tai hypoteeseistaan etukäteen vastaajilleen. He eivät myöskään yleensä tuo ilmi sitä, että tietyt vastaukset ovat oikeampia tai toivottavampia kuin toiset. Herek esittää, että [eettisesti] oikein toimivat tutkijat eivät olisi vain vältäneet lehdistöä datan keruun aikana, vaan he olisivat todennäköisimmin myös pysäyttäneet koko tutkimuksen, jos siitä olisi ilmestynyt etukäteen sanomalehtiartikkeli. Herek jatkaakin, ettei ole ihme, että Cameronin ryhmän tutkimukset on ohitettu tiedeyhteisössä. Cameron ei myöskään varmistanut selvästi vastaajien anonymiteettia, mikä on voinut vaikuttaa osaltaan arkaluontoisia asioita koskevien vastausten rehellisyyteen. Anonymiteetin rikkoutumisen todennäköisyys näkyy siinä, että Cameron mainitsi toisaalla samaa tutkimusta koskevassa raportissaan, että oli toteuttanut lomakkeiden täyttämisen jälkeen jälkihaastattelun, johon valikoi useita homoseksuaaleja, jotka olivat osallistuneet orgioihin tai seksiin yleisissä käymälöissä. Jos anonymiteetti oli taattu, kuinka hän tavoitti jälkihaastatteluun useita tiettyyn toimintaan osallistuneita homoseksuaaleja? Lisäongelman tulosten luotettavuudelle muodostaa sekin, että Cameron ei varmistanut 550 kysymystä sisältävän ja noin 75 minuuttia vievän lomakekyselynsä kuluessa sitä, kuinka väsyneitä vastaajat olivat ja kuinka johdonmukaisesti he vastasivat. Tämä tarkistetaan normaalisti esittämällä kyselyn alkupuolella olleita kysymyksiä uudelleen kyselyn jälkipuolella, joko samassa muodossa tai sanamuodoiltaan muunneltuina. Cameron myös väitti tutkimustaan kansalliseksi, vaikka se koostui todellisuudessa vain pienestä ja tutkimuksen toteutusmukavuuden vuoksi valikoidusta otoksesta, johon vastasi vain pieni osa niistä, joille kysely oli lähetetty. Kyselylomakkeen palautti täydellisesti täytettynä 43,5 % niistä, joille

lomake oli lähetetty. Koko seitsemän kaupungin väestöön suhteutettava vastausprosentti jäi niinkin alhaiseksi kuin 23,6 %, mikä on riittämätön otos.¹⁵²

Cameronin huono tieteenharjoitus johti lopulta toimenpiteisiin. Useat psykologit, joita hän oli siteerannut, syyttivät häntä tutkimustensa vääristelystä. Yhdysvaltain psykologiyhdistys alkoi selvittää asiaa, ja selvisi, että toisten tutkimusten väärin lainaamisen lisäksi Cameron oli myös syyllistynyt virheelliseen tutkimusmetodologiaan. Cameron, joka on myös fundamentalistikristitty ja ex-gay, erotettiin vuonna 1983 Yhdysvaltain psykologiyhdistyksestä. Erottaminen perustui siihen, että hän oli "syyllistynyt epäammattilliseen käyttäytymiseen, tahallisesti vääristänyt tutkimustuloksiaan ja niiden tarkoituksia". Cameron ryhtyi seuraavaksi toimimaan sosiologina, mutta hänet erotettiin vuonna 1985 Yhdysvaltain sosiologiyhdistyksestä siksi, että hän "ei ole sosiologi ja hän on syyllistynyt jatkuvaan tieteellisten tulosten väärentämiseen". Hän muutti vuonna 1987 toiselle paikkakunnalle ja perusti oman tutkimuslaitoksensa, *Family Research Institute*-järjestön, jossa hän jatkaa anti-gay-agendaa yhdessä uskonnollisten organisaatioiden kanssa niissä maissa, joissa ei vielä tiedetä laajalti siitä, että hänet on erotettu arvovaltaisemmista järjestöistä.¹⁵³ Stålström vetää Cameronin suhteet esimerkiksi Aslan ry:hyn yhteen seuraavasti:

Sosiologinen tutkimus on osoittanut, että Paul Cameron [...] NARTH:in ja psykoanalyttikko Charles Socaridesin kanssa ovat yhtenä ideologisen taustavoimana eri puolilla maailmaa ilmestyneille ex-gay-järjestöille (esim. Living Waters, Exodus), jotka rekrytoivat riveihinsä uskonnollisia homoja, jotka saadaan vastustamaan yhteiskunnallista tasavertaisuutta ja propagoimaan käsitystä homoseksuaalisuudesta sairautena. Näitä liikkeitä edustaa Suomessa Aslan.¹⁵⁴

On tärkeää huomata, että vaikutteet Cameronin kohdalla tulevat van den Aardwegin kautta, jolloin eheytysideologiaa edustavat saattaisivat katsoa itse, ettei niillä ole suurempaa merkitystä. Toisaalta heikkolaatuisia tutkimuksia tehneiden teoreetikoiden hyväksyminen taustateoreetikoiksi (kuten Aardwegin kohdalla) herättää kysymyksiä siitä, millaiset kriteerit eheytysideologian edustajien hyväksymien tutkimusten tulee täyttää. Riittääkö siihen se, että ne tuottavat toivotunlaisen tuloksen: homoseksuaalisuus on onnettomuuksia tuottava vaarallinen tila, jolloin siitä irtipääseminen näyttää tavoiteltavammalta?

JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen pyrkinyt valottamaan sitä, että ex-gay-ideologia sisältää monilta eri tahoilta tulevia vaikutteita, jotka tulevat mukaan epäsuorasti jonkin keskeisen teoreetikon taustan kautta. Eheytysideologia on yhdistelmä uskonnollista ja psykoanalyttista argumentaatiota. Koko käsittelemäni eheytysideologinen kenttä korostaa biologisia normeja ja anatomian määräävää roolia oikeanlaisen sukupuoli-identiteetin ja siitä seuraavan seksuaalisen suuntautumisen ohjaajina. Eheytysideologian voikin tulkita olevan siinä mielessä kehokeskeinen kokonaisuus.

Luku 1 käsitteli ex-gay-järjestöjen syntymistä, kansainvälisten vaikutteiden siirtymistä Suomeen ja ex-gay-toiminnan nykytilaa sekä kansainvälisesti että Suomessa. Muistojen parantumista ja rukousta painottavan hoitosuuntauksen historia johtaa 1950–60-luvuilla karismaattisen liikkeen piirissä vaikuttaneeseen *sisäisen paranemisen liikkeeseen*, jonka pohjalle alkoi syntyä 1970-luvulta lähtien ex-gay-järjestöjä. Mukaan tuli 1980-luvulta, Elizabeth R. Moberlyn teoretisoinnista, alkaen seksuaalisen suuntautumisen muutokseen tähtäävä psykodynaaminen psykoterapia. Psykoterapian rooli vahvistui edelleen 1990-luvulla, jolloin homoseksuaalisuutta yhä häiriönä pitivät psykiatrit ja psykoanalyttikot perustivat (nykyisin n. 1500 jäsenen suuruisen) NARTH:in muutosteroapioiden säilyttämiseksi ja tukemiseksi. NARTH ja uskonnolliset ex-gay-järjestöt tekevät keskenään yhteistyötä. Eheytysideologian edustajat korostavat häiriöstä puhumisestaan huolimatta, että homoseksuaalisuus on ennen kaikkea sukupuoli-identiteettiin liittyvä ongelma, jota ei pitäisi käsittää sairaudeksi, vaan ennemminkin alkoholismiin kaltaiseksi riippuvuushäiriöksi.

Luvussa 2 erittelin eheytysideologian edustajien käyttöön vakiintunutta homoseksuaalisuuden psykodynaamista syyteoriaa, joka korostaa lapsuuden ympäristötekijöiden merkitystä seksuaalisen suuntautumisen syntymiselle, sekä eheytysideologisten tutkimusten ongelmia. Homoseksuaalisuutta pidetään eheytysideologisessa kontekstissa aina häiriönä. Häiriöksi käsittämisestä on seurannut se, että homoseksuaalien lapsuuden taustoista on etsitty tekijöitä, jotka selittäisivät normista poikkeavaa seksuaalista suuntautumista. Oletuksena on ollut se, että homoseksuaalien lapsuudesta löytyy enemmän kielteisiä piirteitä kuin heteroseksuaalisiksi kasvaneiden yksilöiden lapsuudesta. Suurimman huomion kohteena ovat olleet hetero- ja homoseksuaalien lapsi–vanhempi-suhteet, joista on tehty useita vertailututkimuksia. Marvin Siegelmanin tutkimuksista ilmeni, että eroja homo- ja heteromiesten välillä todella löytyy, jos katsotaan tutkimusten kokonaisotoksia. Kun kokonaisotoksesta irrotetaan neuroottiset yksilöt ja verrataan sen jälkeen keskenään ei-neuroottisia homo- ja heteromiehiä, erot katoavat. Neuroottisuus on siis ratkaiseva ero, ja neuroottisia yksilöitä

löytyy sekä hetero- että homomiehistä. Lesboja ja heteronaisia verrattaessa erot säilyivät myös alaotoksessa. Jo Siegelman itse kysyi 1970–80-luvuilla tutkimuksia julkaistessaan, voisiko perhetaustaerojen syynä olla enemmän se, että homoseksuaaliksi kehittymässä oleva lapsi torjuu vanhempansa, joiden heteroroolin hän kokee itselleen vieraaksi, kuin se, että tietynlainen perhetausta aiheuttaa homoseksuaalisuutta. Syy-seuraus-suhde voi olla toisenlainen kuin eheytysideologisten tekstien kirjoittajat esittävät. Se voi myös puuttua kokonaan, jolloin kyse on vain kahdesta samaan aikaan esiintyvistä ilmiöstä ilman, että toinen johtuu toisesta.

Monia muita perhetaustojen vertailututkimuksia voi kritisoida pelkkien kokonaisotosten vertailusta. Kokonaisotoksista irrotettujen alaryhmien väliset erot esimerkiksi neuroottisuudessa voivat vinouttaa silloin johtopäätöksiä. Eheytysideologisia tekstejä kirjoittaneilla voi havaita erilaisten terapiatutkimusten priorisointia, mikä näkyy muun muassa Aslan ry:n Ari Puontilla ja hänen auktoriteetillaan psykologi Gerard van den Aardwegilla, joista jälkimmäinen perustaa käsityksensä homoseksuaalisuuden syistä kokemuksiinsa 200 homopotilaastaan. Van den Aardwegilta puuttuu ei-potilaista koostuva kontrolliryhmä. Eheytysideologisen homoseksuaalisuuden syyteorian ongelmana voi pitää myös sen kaikenkattavuutta, eli lähes mikä tahansa lapsuuden tapahtuma voi vaikuttaa sen mukaan homoseksuaalisuuden syntyyn. Ongelmallista on mielestäni sekin, että seksuaalisen suuntautumisen muutoterapiaa antavan terapeutin koulutusvaatimukset jäävät melko avoimiksi. Eheytysideologisten tekstien osana on lisäksi henkilöiden ominaisuuksiin kohdistuva argumentaatio, jossa kirjoittajat nimeävät eheytysideologiaan ja homoseksuaalisuuden häiriökäsitykseen kriittisesti suhtautuvat yksilöt ja tahot homoaktivisteiksi tai homoaktivistien painostuksen uhreiksi. Sen mukaisesti kirjoittajat esittävät, että homoseksuaalisuutta ei olisi poistettu sairausluokituksesta ilman homoaktivistien painostusta, jonka edessä Yhdysvaltain psykiatriyhdistys taipui vuonna 1973. Siitä voi mielestäni päätellä, että eheytysideologisten tekstien kirjoittajat pitävät homoseksuaalisuutta edelleen sairausluokitukseen kuuluvana häiriönä, vaikka kieltävätkin toisaalla pitävänsä sitä sairautena.

Luvussa 3 menin syvemmälle eheytysideologian keskeisimpien nykyvaikuttajien – uskontoa korostavan psykologi Moberlyn, psykiatrijärjestö NARTH:in ja sen johtaja Joseph Nicolosin – teoretisointiin ja taustoihin. Tärkeimpiä huomioita tässä luvussa on se, että NARTH ei ole kokonaan uskonnollisista sidoksista vapaa organisaatio, vaikka se on pyrkinyt esittämään niin. NARTH on ainoa seksuaalisen suuntautumisen muutoterapian olemassaoloa puolustava maallinen organisaatio. Sillä on kuitenkin sidoksia uskonnolliseen oikeistoon, ja Nicolosi on itse konservatiivinen katolinen, jonka varhainen terapiatyö *Thomas Aquinas*-klinikalla 1980-luvulla oli erityisesti

katolisuuden kanssa yhteensopivaksi suunniteltua. Tältä pohjalta voi todeta, että on kyseenalaista, onko täysin ei-uskonnollisia seksuaalisen suuntautumisen muutokseen tähtääviä järjestöjä tai terapeutteja olemassa. Toin esille myös muun muassa Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen useampaan kertaan esittämiä kriittisiä lausuntoja seksuaalisen suuntautumisen muutosterapioiden vaaroista, jotka ex-gay-ideologian edustajat joko sivuuttavat epäolennaisina tai ryhtyvät puhumaan niiden asemesta siitä, että homoliike on painostanut kaikki vaikutusvaltaiset (psykiatri-, psykologi- ym.) järjestöt puolelleen. Muutosterapioissa käyminen ja muuttumisen epäonnistuminen aiheuttaa esimerkiksi Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen mukaan masennuksen, itsetuhoisen käyttäytymisen, ahdistumisen ja itsemurhan riskien lisääntymisen.

Käsittelin luvun 3 lopuksi niin sanottua Koocher-tapausta, jonka perusteella NARTH on esittänyt Yhdysvaltain psykologiyhdistyksen siirtyneen elokuussa 2006 puoltamaan muutosterapioita. Kyse on tapauksesta, jossa NARTH:in johtaja Nicolosi kysyi Yhdysvaltain psykologiyhdistyksen johtaja Gerald Koocherilta tämän näkemystä potilaan oman valinnan roolista homoseksuaalisuuden muutosterapiassa. Koocher vastasi hänelle ensin suullisesti ja antoi muutama päivä myöhemmin myös kirjallisen lausunnon, jonka keskeisimmän sisällön muodostaa kuitenkin muutosterapioihin ja niitä antavien terapeuttien asenteisiin kohdistuva kritiikki eikä tuki. Koocher mainitsi, että muutosterapioilta puuttuu vahvistettu tieteellinen perusta. Hän toivoi terapeuttien selvittävän, onko asiakas hakeutunut terapiaan vain omasta halustaan, vai heijastaako muutostoive yhteiskunnasta sisäistettyjä homofobisia asenteita, joita myös muutosterapiaa antava terapeutti osaltaan vahvistaa. Hän toivoi terapeuttien ottavan selville myös, ymmärtääkö asiakas varmasti seksuaalisen suuntautumisen muutosterapioihin sisältyvät riskit.

Luvussa 4 etenin eheytysideologian psykoanalyysistä juontavaan, homoseksuaalisuutta 1930-luvulta alkaen patologisoineeseen historiaan, vaikka eheytysideologian nykyteoreetikot ottavatkin homoseksuaalisuutta patologisoineisiin psykoanalyytikoihin jonkin verran etäisyyttä. Kuitenkin myös yhtäläisyyksiä löytyy. Psykoanalyytikko Sandor Rado on merkityksellinen hahmo sen vuoksi, että hän kielsi ihmisen olevan pohjimmiltaan biseksuaalinen, kuten Sigmund Freud oli esittänyt. Rado korosti sen sijaan biologisia normeja. Radon ajatuksia seurasi ensin homoseksuaalisuutta neuroosiksi nimittänyt psykoanalyytikko Edmund Bergler, jonka mukaan homoseksuaalit ovat masokisteja, jotka etsivät tarkoituksellisesti syrjityksi tulemisen kokemuksia, epäluotettavia ja epäkunnioitettavia yksilöitä sekä niin neuroottisia, että sairainkin heteroseksuaalinen yksilö on homoseksuaaleja terveempi. Radon jäljissä seurasi myös psykoanalyytikko Irving Bieber, jonka vinoutunut vuoden 1962 potilasotos muodostui pitkäksi aikaa homoseksuaalien

perhetaustatutkimuksen ja yleensä homoseksuaalisuusteorian kulmakiveksi. Bieberin tutkimus koostui psykiatristen häiriöiden vuoksi psykoanalyttiseen hoitoon hakeutuneiden homo- ja heteromiesten vertailusta. Bieber esitti kaikkien otoksen yksilöiden olevan psyykkisesti sairaita ja yleisti potilasotoksensa tulokset koko ”homoseksuaalit”-ryhmään. Eheytysideologian edustajat viittaavat edelleen melko epäkriittisesti Bieberin tutkimukseen. Kaikilta kolmelta edellisiltä vaikutteita saanut psykoanalyttikko Charles Socarides oli yksi NARTH:in perustajista vuonna 1992 ja sen ensimmäinen johtaja. Aslan ry:n Puontin mukaan hän oli seksuaalisen suuntautumisen muutosterapian tunnetuin puolestapuhuja. Socarides vaikutti myös huomattavan kauan: 1960-luvulta kuolemaansa saakka, eli vuoteen 2005 asti. Hän meni edellisiä psykoanalytikoita pidemmälle ja puhui homoseksuaalisuudesta vakavana sairautena, vakavuudeltaan rajatilan kaltaisena perversiona ja lapsuuden ympäristöstä johtuvana häiriönä. Yhdysvaltain psykoanalyttikkoyhdistys varoitti lopulta 1990-luvulla Socaridesia, joka oli antanut virheellisesti ymmärtää, että Yhdysvaltain psykoanalyttikkoyhdistys jakaa hänen homoseksuaalisuutta patologisoivan näkemyksensä.

Luku 5 käsitteli kysymystä ”Muuttuvatko homoseksuaalit heteroiksi?”. Kävin läpi eheytysideologisten tekstien kirjoittajien esittämiä muutosterapioiden onnistumisprosentteja, lääkärien ammattietiikkaa muutosterapioiden antamiseen liittyen sekä Robert Spitzerin tutkimusta, joka näyttää ex-gay-ideologian edustajien mukaan todistaneen sen, että seksuaalisen suuntautumisen muutos on uskottua yleisempää. Eheytysideologisista teksteistä ilmenee kuitenkin se, ettei muutoksen onnistumista voi taata ja että muutosprosessi tulee viemään (kestoltaan) koko elämän. Parhaimmissakin esitetyistä tapauksista noin puolet yksilöistä epäonnistuu muutosyrityksessään, minkä esimerkiksi Socarides selittää potilaiden mukautumattomuudesta tai motivoitumattomuudesta johtuvaksi. Eheytysideologian kriitikoiden puheenvuoroissa painottuu se huomio, että käsitys potilaan oman muutosmotivaation suuresta merkityksestä vahvistaa epäonnistumisen ja häpeän tunteita, masentuneisuutta ja itsemurhariskiä niillä, jotka eivät yrityksistään huolimatta onnistu muuttumaan. Epäonnistujien joukko näyttää varsin suurelta: hieman alle puolesta lähes 100 %:iin muutosta yrittävistä.

Spitzerin puhelinhaastattelututkimus perustui ex-gay-järjestöjen ja NARTH:in avulla tavoitettuihin yksilöihin, joista Spitzer raportoi 66 %:n hyvin motivoituneista homoista ja 44 %:n hyvin motivoituneista lesboista saavuttaneen ”hyvän heteroseksuaalisen toimintakyvyn”. Tutkittavien alkuperäistä seksuaalista suuntautumista (bi- vai homoseksuaalinen) ei tunneta. Spitzer on korjannut julkisesti (joskin vähäisin tuloksin) ex-gay-järjestöjen harjoittamaa tutkimustulostensa liioittelevaa

uutisointia. Kaikki tutkittavat eivät olleet muuttuneet tunne-elämältään heteroseksuaaleiksi. Spitzer esitti, että muutosterapioiden tukijat vääristelevät hänen tuloksiaan sekä jättävät mainitsematta, että muutos on harvinainen. Sen sijaan esimerkiksi Nicolosin mukaan suurin osa homoseksuaaleista voi muuttua heteroseksuaaleiksi.

Jos muutosterapioita tarkastellaan lääkärin ammattieettisten vaatimusten valossa, osa tärkeistä vaatimuksista näyttää jäävän toteutumatta. Yksi sellainen on pyrkimys suojata potilaan turvallisuus ja terveys sekä torjua kaikki sellainen, mikä voi olla vahingoksi. Toinen täyttymättä jäävä eettinen vaatimus on se, että tulisi käyttää vain lääketieteellisen tutkimustiedon tai kokemuksen hyödyllisiksi osoittamia menetelmiä. Näitä vaatimuksia vasten voi verrata eheytysideologisten tekstien kirjoittajia (joista osa on muutosterapiaa antavia psykiatreja ja muita terapeutteja), jotka sivuuttavat muutosterapioiden vaaroja ja epätieteellisyyttä esille tuovan muutosterapiakritiikin epäolennaisena. He siirtyvät puhumaan sen sijaan homoliikkeen (mm. Yhdysvaltain psykiatriyhdistykseen, ex-gay'hin ja muutosterapiaa antaviin terapeutteihin) harjoittamasta painostuksesta.

Luvussa 6 tartuin erityisesti psykologi Paul Cameronin tutkimusten kautta nousseeseen väitteeseen, että homoseksuaalien elämä ja parisuhteet jäävät lyhyemmiksi kuin heteroseksuaaleilla. Wayne Besenin fundamentalistikristityksi kutsuma Cameron on yksi NARTH:iin kuuluvan van den Aardwegin tausta-auktoriteeteista, ja van den Aardweg puolestaan Aslan ry:n auktoriteetti. Tiedeyhteisö on kuitenkin sivuuttanut Cameronin tutkimukset niiden vinoutuneisuuden, julkaisupaikkojen vähäisen arvon ja tutkimusmetodologisten puutteiden vuoksi. Cameronin tekstit ovat esiintyneet vähän arvostetuissa lehdissä, joiden julkaisukynnys on matala tai joissa artikkelia tarjoava tutkija maksaa julkaisijalle tekstinsä julkaisemisesta. Cameronin nimi ei esiinny juurikaan eheytysideologisissa teksteissä, mutta hänen tutkimuksistaan lähtenyt ajatus homoseksuaalien elämän lyhydestä, riskeistä ja vaihtuvista parisuhteista on suurelta osin Cameronin työn tulosta. Cameron erotettiin vuonna 1983 Yhdysvaltain psykologiyhdistyksestä, koska useat psykologit esittivät ensinnäkin hänen vääristelleen tutkimuksiaan ja hän oli syyllistynyt toiseksi virheelliseen tutkimusmetodologiaan. Hän perusti sittemmin *Family Research Institute*-järjestön, jossa hän jatkaa työtään yhteistyössä uskonnollisten organisaatioiden kanssa.

Olen pyrkinyt havainnollistamaan sitä, että monet eri tahot jakavat saman homoseksuaalisuuden torjuvan näkemyksen, joten on luonnollista, että ne ovat myös jollakin tasolla sidoksissa toisiinsa. Suomalainen Aslan ry sijoittuu samalle kentälle, vaikka se ei oman määritelmänsä mukaan olekaan varsinainen ex-gay-järjestö, koska sen toiminnassa on mukana myös heteroseksuaaleja. Aslan ry ei

ehkä viittaa suoraan homoseksuaalisuutta patologisoineisiin teoreetikkoihin kuten esimerkiksi Radoon tai metodologisesti kestättömiä tutkimuksia tehneeseen Cameroniin, mutta heidän vaikutuksensa välittyy joka tapauksessa muun muassa Nicolosin, Moberlyn ja van den Aardwegin kautta.

LÄHTEET

- Aardweg, Gerard J. M. van den (2002). *Erilainen?: homoseksuaalisuuden itseterapia*. (Suom. Lauri Pihlajamaa). Tukholma: Terttu Pihlajamaa Verlag.
- Aardweg, Gerard J. M. van den (1996). Homoseksualismi: synnynnäinen vai parantuva? (Suom. Lauri Pihlajamaa). *Perusta* 2/1996, 74–80
- Aardweg, Gerard J. M. van den (1984). Parents of Homosexuals – Not Guilty? Interpretation of Childhood Psychological Data. *American Journal Of Psychotherapy*, Vol. XXXVIII, No. 2, April, 180–189.
- Abelove, Henry (1993). Freud, Male Homosexuality, and the Americans. Teoksessa Abelove, Henry; Barale, Michèle Aina & Halperin, David M. (toim., 1993). *The Lesbian and Gay Studies Reader*. New York: Routledge, 381–393.
- Bene, Eva (1965a). On the Genesis of Female Homosexuality. *British Journal of Psychiatry*, 111, 815–821.
- Bene, Eva (1965b). On the Genesis of Male Homosexuality: An Attempt at Clarifying the Role of the Parents. *British Journal of Psychiatry*, 111, 803–813.
- Bergler, Edmund (1969). *Selected Papers of Edmund Bergler*. New York ja Lontoo. s. I.
- Bergner, Mario (2003). *Rakkauden uusi suunta*. (Suom. Maija Harper). Toinen painos. Salo: Itätuulikustannus.
- Besen, Wayne (2003). *Anything But Straight: Unmasking the Scandals and Lies Behind the “Ex-Gay” Myth*. New York: Harrington Park Press.
- Bieber, Irving (1980). *Cognitive Psychoanalysis*. New York: Aronson.
- Bieber, Irving et al. (1962). *Homosexuality: a Psychoanalytic Study*. New York: Basic Books.
- Cohen, Richard (2006). *Coming Out Straight: Understanding and Healing Homosexuality*. Toinen painos. Winchester, Virginia: Oakhill Press.
- Comiskey, Andrew (2005) *Voimaa heikkoudessa*. (suom. Hanna Utti). Hämeenlinna: Päivä.
- Drescher, Jack (2003). An Interview with Robert L. Spitzer, MD. *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, Vol. 7(3), 97–111.
- Drescher, Jack (1998). *Psychoanalytic Therapy and the Gay Man*. Hillsdale (New Jersey): The Analytic Press.
- Evans, Ray (1969). Childhood Parental Relationships of Homosexual Men. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 33, No. 2, 129–135.
- Friedman, Richard C. & Stern, Lenore O. (1980). Fathers, Sons, and Sexual Orientation: Replication of a Bieber Hypothesis. *Psychiatric Quarterly*, 52(3) Fall, 175–189.
- Grönfors, Martti; Haavio-Mannila, Elina; Mustola, Kari & Stålström, Olli. (1984). Esitietoja homo- ja biseksuaalisten ihmisten elämäntavasta ja syrjinnästä. Teoksessa Sievers, Kai & Stålström, Olli (toim.). *Rakkauden monet kasvot*. Espoo: Weilin + Göös, 132–160.
- Herek, Gregory M. (1998). Bad Science in the Service of Stigma: A Critique of the Cameron’s Group Survey Studies. Teoksessa Herek, Gregory M. (toim.). *Stigma and Sexual Orientation: Understanding Prejudice Against Lesbians, Gay Men, and Bisexuals*. Thousand Oaks, Lontoo ja New Delhi: Sage, 223–255.
- Isay, Richard A. (1989). *Being Homosexual: Gay Men and Their Development*. New York: Farrar, Straus, Giroux.
- Kenyon, F. E. (1968). Studies in Female Homosexuality. *British Journal of Psychiatry*, 114, 1337–1350.
- Lewes, Kenneth (1989). *The Psychoanalytic Theory of Male Homosexuality*. Lontoo: Quartet Books.
- MacNutt, Francis (2006). *Can Homosexuality Be Healed?* Toinen painos. Grand Rapids, Michigan: Chosen.

- Moberly, Elizabeth R. (2006). *Homosexuality: A New Christian Ethic*. Yhdeksäs painos. Cambridge: Lutterworth Press.
- Moberly, Elizabeth R. (1983b). *Psychogenesis: The Early Development of Gender Identity*. Lontoo ja Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Nicolosi, Joseph (1991). *Reparative Therapy of Male Homosexuality: A New Clinical Approach*. Lanham: Aronson.
- Nicolosi, Joseph & Nicolosi, Linda Ames (2002). *A Parent's Guide to Preventing Homosexuality*. Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press.
- Payne, Leanne (1994). *Särkynyt minäkuva: seksuaalinen eheytyminen parantavan rukouksen avulla*. (Suom. Mirja Itkonen). Turku: Kristillinen terveystymiskeskus CHC.
- Phillips, Gabriel & Over, Ray (1995). Differences Between Heterosexual, Bisexual, and Lesbian Women in Recalled Childhood Experiences. *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 24, No. 1, 1–20.
- Phillips, Gabriel & Over, Ray (1992). Adult Sexual Orientation in Relation to Memories of Childhood Gender Conforming and Gender Nonconforming Behaviors. *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 21, No. 6, 543–558.
- Puonti, Ari (2005). *Lepo sinussa: sielunhoidon teologisia perusteita ja nykysuuntauksia*. Hämeenlinna: Päivä.
- Puonti, Ari (2004). *Homoseksuaalisuus: hämmennyksestä selkeyteen*. Helsinki: Uusi tie.
- Puonti, Ari (1996). Oletuksia homoseksuaalisuudesta. *Perusta* 2/1996, 67–73.
- Puonti, Tapio (1995). Seksuaalinen suuntautuminen on altis muutoksille. Teoksessa Salomaa, Freija (toim.). *Syntyjä syviä: erilaisen homoseksuaalisuuden näkökulma*. Vantaa : Osumakustannus, 13–64 (Viitteet ja lähteet 179–187).
- Ross, Michael W. (1984). Mitä homoseksuaalisuus on – tieteellisiä näkökantoja. Teoksessa Sievers, Kai & Stålström, Olli (toim., 1984). *Rakkauden monet kasvot*. Espoo: Weilin + Göös, 161–190.
- Salomaa, Freija (1995). Saatteeksi. Teoksessa Salomaa, Freija (toim.). *Syntyjä syviä: erilaisen homoseksuaalisuuden näkökulma*. Vantaa : Osumakustannus, 7–8.
- Satinover, Jeffrey (2004). *Homosexuality and the Politics of Truth*. Kymmenes painos. Michigan: Baker Books.
- Siegelman, Marvin (1981a). Parental Background of Homosexual and Heterosexual Men: A Cross National Replication. *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 10, No. 6, 505–513.
- Siegelman, Marvin (1981b). Parental Background of Homosexual and Heterosexual Women: A Cross National Replication. *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 10, No. 4, 371–378.
- Siegelman, Marvin (1978). Psychological Adjustment of Homosexual and Heterosexual Men a Cross-National Replication. *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 7, No. 2, 1–11.
- Siegelman, Marvin (1974a). Parental Background of Homosexual and Heterosexual Women. *British Journal of Psychiatry*, 124, 14–21.
- Siegelman, Marvin (1974b). Parental Background of Male Homosexuals and Heterosexuals. *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 3, 3–18.
- Siegelman, Marvin (1972). Adjustment of Male Homosexuals and Heterosexuals. *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 2, No. 1, 9–25.
- Socarides, Charles W. (1989). *Homosexuality: Psychoanalytic Therapy*. Northvale (N. J.) : Aronson
- Socarides, Charles W. (1968). *The Overt Homosexual*. New York: Grune & Stratton.
- Stephan, Walter G. (1973). Parental Relationships and Early Social Experiences of Activist Male Homosexuals and Male Heterosexuals. *Journal of Abnormal Psychology*, Vol. 82, 3, 506–513.
- Strommen, Merton P. (2001). *The Church & Homosexuality*. Minneapolis, Minnesota: Kirk House Publishers.
- Stålström, Olli (1997). *Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu*. (PDF). Helsinki: Gaudeamus.

- Terho, Toni (2006). ACC, Association of Christian Counsellors rantautui Suomeen. *Sarastus* 1/2006, 13.
- Tripp, C..A. (1987). *The Homosexual Matrix*. Second edition. New York: New American Library.

Elektroniset lähteet

- American Psychiatric Association (1998). *Position statement: APA Position Statement on Psychiatric Treatment and Sexual Orientation December 11, 1998*. (WWW-dokumentti). <http://www.psych.org/psych_pract/coppsytherapyaddendum83100.cfm>. (Luettu 18.3.2007).
- American Psychological Association (15.8.2006). *Statement by Gerald P. Koocher Concerning Therapeutic Interventions to Deal with Unwanted Same-Sex Attractions*. (WWW-dokumentti). <<http://www.apa.org/pi/lgbc/policy/0806koocher.pdf>>. (Luettu 11.3.2007).
- Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta. (WWW-dokumentti). Saatavissa: <<http://www.aslan.fi/Kiperia-kysymyksia-homoudesta.doc>>. (Luettu 11.3.2007). Myös: <<http://www.aslan.fi/kiperia-kysymyksia-homoudesta.htm>>. (Luettu 11.3.2007)
- Austriaco, Nicanor Pier Giorgio (2003/2005). *The Myth of the Gay Gene*. (WWW-dokumentti). <<http://www.pfox.org/phpbb/viewtopic.php?p=85&sid=0439ce829ceb2b31073cbcc-c9332d403>>. (Luettu 11.3.2007).
- Bergner, Mario (2006). *Pastoral Care for Homosexuality*. (WWW-dokumentti). <http://www.jubilee-centre.org/online_documents/PastoralCareforHomosexuality.htm>. (Luettu 11.3.2007).
- Boodman, Sandra G. (2005). *Vowing to Set the World Straight*. (WWW-dokumentti). <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/08/15/AR2005081501022_pf.html>. (Luettu 11.3.2007).
- Cameron, Paul & Playfair, William L. & Wellum, Stephen (1997). *The Longevity of Homosexuals: Before and After the AIDS Epidemic*. (WWW-dokumentti). <<http://www.familyresearchinst.org/PublishedArticles/tabid/57/Reports/tabid/56/PublishedArticles/tabid/57/Default.aspx>> (Luettu 10.1.2007. Poistettu myöhemmin internetistä.) Saatavissa paperiversiona: *Omega Journal of Death and Dying*, 29(3), 1994, pp. 249-72.
- Desert Stream Ministries*. (WWW-dokumentti). <<http://www.desertstream.org/>>. (Luettu 9.2.2007).
- Exodus Global Alliance*. (WWW-dokumentti). <<http://www.exodusglobalalliance.org/>>. (Luettu 9.2.2007).
- Exodus International*. (WWW-dokumentti). <<http://www.exodus.to/>>. (Luettu 11.3.2007).
- Finnqueer* (2001). Kristillisten Kari Kärkkäinen tuomitsee Aslanin erottamisen TEK:istä. (WWW-dokumentti). <http://www.finnqueer.net/juttu.cgi?s=109_1_1>. (Luettu 26.3.2007).
- Medinger, Alan P. (1988/2006). *Homosexuality and the Truth: Is It Just Another Lifestyle?* (WWW-dokumentti). <<http://www.exodusglobalalliance.org/isitjustanotherlifestyle35.php>>. (Luettu 11.3.2007).
- NARTH / *President Koocher Says the American Psychological Association Has No Disagreement With the Treatment of Unwanted Homosexual Attraction*. (WWW-dokumentti). <<http://www.narth.com/docs/koocher.html>>. (Luettu 11.3.2007).
- Nicolosi, Linda Ames (2006). *New Evidence Found for Childhood Factors Influencing Sexual Orientation*. (WWW-dokumentti). <<http://www.narth.com/influencing.html>> (Luettu 10.1.2007. Poistettu myöhemmin internetistä.).
- Parents and Friends of ExGays and Gays. (2005). *Atheist Psychiatrist Argues That Gays Can Change*. (WWW-dokumentti). <<http://pfox.org/phpbb/viewtopic.php?t=26>>. (Luettu 10.1.2007).
- Puonti, Ari (2004). *Homoseksuaalin kohtaaminen sielunhoidossa*. (WWW-dokumentti). Saatavissa: <<http://www.teolinst.fi/luennot/ap040310.html>>. (Luettu 18.3.2007).

- Puonti, Ari. *Kasvuprosessi ulos homoseksuaalisuudesta*. (WWW-dokumentti). <<http://www.aslan.fi/kasvuprosessi%20ulos%20homoseksuaalisuudesta.htm>>. (Luettu 11.3.2007).
- RE-sielunhoitoterapeutit ry. (WWW-dokumentti). <<http://www.re-sielunhoitoterapeutit.com/>>. (Luettu 9.2.2007).
- Robinson, B. A. (1997–2006). *About the National Association for Research and Therapy of Homosexuality (NARTH)*. (WWW-dokumentti). <http://www.religioustolerance.org/hom_nart.htm>. (Luettu 11.3.2007).
- Robinson, B. A. (2002–2006). *Analysis of Dr. Spitzer's Study of Reparative Therapy*. (WWW-dokumentti). <http://www.religioustolerance.org/hom_spit.htm> (Luettu 10.1.2007. Poistettu myöhemmin internetistä.).
- Robinson, B. A. (2007). *APA Considers Gay Conversion Therapy*. (WWW-dokumentti). <http://www.religioustolerance.org/hom_0051.htm>. (Luettu 11.3.2007).
- Robinson, B. A. (1996 – 2006a). *Reparative and Similar Therapies: Introduction*. (WWW-dokumentti). <http://www.religioustolerance.org/hom_exod.htm>. (Luettu 11.3.2007).
- Robinson, B. A. (1996–2006b). *Reparative and Similar Therapies: Studies of Their Effectiveness & Safety*. (WWW-dokumentti). <http://www.religioustolerance.org/hom_exst.htm>. (Luettu 11.3.2007).
- Robinson, B. A. (1997–2006). *Reparative Therapy: Statements by Professional Associations and Their Leaders*. (WWW-dokumentti). <http://www.religioustolerance.org/hom_expr.htm>. (Luettu 11.3.2007).
- Robinson, B. A. (1997–2006). *About the National Association for Research and Therapy of Homosexuality (NARTH)*. (WWW-dokumentti). <http://www.religioustolerance.org/hom_nart.htm>. (Luettu 11.3.2007).
- Roughton, Ralph E. (1999). *To the Criminal Court of Tampere, Finland*. (WWW-dokumentti). <<http://personal.inet.fi/koti/olli.stalstrom/rough-tonenglish.htm>>. (Luettu 11.3.2007).
- Stålström, Olli (2001a). Eheytyksiike: Jumala palaa psykologiseen teoriaan. (WWW-dokumentti). <http://www.finnqueer.net/juttu.cgi?s=41_10_1>. (Luettu 11.3.2007).
- Stålström, Olli (2001b). *Hufvudstadsbladet ja teologi Förars homoudesta 24.3.1996*. (WWW-dokumentti). <http://www.finnqueer.net/juttu.cgi?s=43_10_1>. (Luettu 11.3.2007).
- Suomen ACC ry. (WWW-dokumentti). <<http://www.accfinland.org/>>. (Luettu 9.2.2007).
- Suomen Lääkäriliitto. *Helsingin julistus*. (WWW-dokumentti). <<http://www.laakariliitto.fi/etiikka/helsinginjulistus.html>>. (Luettu 11.3.2007).
- Suomen Lääkäriliitto. *Hippokrateen vala*. (WWW-dokumentti). <<http://www.laakariliitto.fi/etiikka/hippokrates.html>>. (Luettu 11.3.2007).
- Suomen Lääkäriliitto. *Lääkärin perusarvot ja Suomen Lääkäriliiton tehtävät*. (WWW-dokumentti). <<http://www.laakariliitto.fi/etiikka/perusarvot.html>>. (Luettu 11.3.2007).
- Suomen Lääkäriliitto. *Lääkärinvala*. (WWW-dokumentti). <<http://www.laakariliitto.fi/etiikka/laakarinvala.html>>. (Luettu 11.3.2007).
- Suomen Lääkäriliitto. *Nürnbergin säännöstö*. (WWW-dokumentti). <<http://www.laakariliitto.fi/etiikka/nurnberginsaannosto.html>>. (Luettu 11.3.2007).
- Waller, Roy & Nicolosi, Linda A. (2004). *Spitzer Study Published: Evidence Found for Effectiveness of Reorientation Therapy*. (WWW-dokumentti). <<http://www.narth.com/docs/evidence-found.html>>. (Luettu 11.3.2007).

VIITTEET

- ¹ Strommen 2001, 70.
- ² Puonti 2005, 148.
- ³ Desert Stream Ministries (WWW-dokumentti); Aslan ry/ Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti). Rikkinäinen heteroseksuaalisuus tarkoittaa ”yleisiä naisena ja miehenä kasvamisen ongelmia”, joihin sisältyy mm. heteroseksuaalisia syrjähyppyjä, irtoseksiä, seksiriippuvuuksia, turhautumisen tunnetta ihmissuhteissa, hyväksikäyttöä ja erilaisia avio-ongelmia.
- ⁴ Exodus Global Alliance (WWW-dokumentti); Puonti 2004, 44.
- ⁵ Exodus International (WWW-dokumentti). Järjestön mukaan homoseksuaalisuus muodostaa vaaran sekä perheen että koko Yhdysvaltojen hyvinvoinnille eivätkä homoseksuaalisuuden hyväksyvät tai huomiotta jättävät perheet ole terveitä. *Exodus* pitää homoseksuaalisuuden syynä kasvuympäristön vaikutuksesta syntynyttä sukupuolihämmennystä (gender confusion). *Exoduksen* verkkosivuilta löytyy linkki myös psykoanalyttikkojärjestö NARTH:in sivuille.
- ⁶ Puonti 2004, 38 ja 40.
- ⁷ Bergner 2003; Comiskey 2005, 95; Payne 1994, 8–9 ja 13; Puonti 2005, 149–150 ja 172–175; Puonti 2004, 38–40.
- ⁸ Puonti 2004, 40.
- ⁹ Cohen 2006, 255–257.
- ¹⁰ Puonti 2005, 151–152. Sisäisen parantumisen liike on saanut luterilaisen kirkon piirissä suurimman suosion juuri Kansan Raamattuseurassa.
- ¹¹ Puonti 2005, 150–153.
- ¹² RE-sielunhoitoterapeutit ry (WWW-dokumentti). Perustettu vuonna 2003. RE on lyhenne sanoista *Rikotusta eheä*, jotka viittaavat Seppo Jokisen kehittämään sielunhoito-terapiamalliin. RE-koulutusta tukevat mm. Kristillinen Opintokeskus, Kansan Raamattuseuran Krito-työ, Aslan ry ja Suomen Vapaakirkko.
- ¹³ Suomen ACC ry (WWW-dokumentti); Terho 2006. ACC ry ilmoittaa ACC-ryhmiä olevan tällä hetkellä (vuonna 2006) Alankomaissa, Belgiassa, Espanjassa, Irlannissa, Italiassa, Itävallassa, Portugalissa, Ranskassa, Saksassa, Puolassa, Slovakiassa, Suomessa, Sveitsin ranskan ja saksankielisellä puolella, Tanskassa ja Ukrainassa. Toiminta on vireämässä myös Unkarissa ja Romaniassa.
- ¹⁴ Moberly 1983, 85 (Radosta ja universaalien biseksuaalisuuden kieltämisestä).
- ¹⁵ Mt., 41, 52 ja 62.
- ¹⁶ Nicolosi 1991, 45.
- ¹⁷ Moberly 1983, 34, 64 ja 86–87.
- ¹⁸ Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti).
- ¹⁹ Puonti 2004 (WWW-dokumentti).
- ²⁰ Mt. 1995, 60.
- ²¹ Puonti / Kasvuprosessi ulos homoseksuaalisuudesta (WWW-dokumentti).
- ²² Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti).
- ²³ Mt.
- ²⁴ Desert Stream Ministries (WWW-dokumentti); Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti). *Desert Stream Ministries* ja Aslan ry määrittelevät heteroseksuaalisen rikkinäisyyden samansuuntaisesti. Se tarkoittaa mm. heteroseksuaalisia syrjähyppyjä, irtoseksiä, seksiriippuvuuksia, turhautumisen tunnetta ihmissuhteissa, hyväksikäyttöä ja yleensä erilaisia avio-ongelmia.
- ²⁵ Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti); Puonti 2004, 49.
- ²⁶ Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti).
- ²⁷ Puonti 2004, 224 ja 231.
- ²⁸ Esim. Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti); Puonti 2004, 50–51; Puonti 2004 (WWW-dokumentti); Nicolosi & Nicolosi 2002, 16–17 ja 169.
- ²⁹ Finnqueer 2001 (WWW-dokumentti).
- ³⁰ Nicolosi, Linda Ames 2006 (WWW-dokumentti).
- ³¹ Puonti 2005, 12 (omasta parantumisprosessista ja sielunhoitajuudesta); Puonti / Kasvuprosessi ulos homoseksuaalisuudesta (WWW-dokumentti).
- ³² Mt. 2004, 78–79.
- ³³ Mt. 1995, 27–29 (Psykoteraapia-aineistojen preferoinnista ja Siegelmanin tutkimusten arvostelusta alun perin van den Aardweg 1984, 181).
- ³⁴ Mt., 28.
- ³⁵ Siegelman 1974b, 14–15.
- ³⁶ Mt. 1974a, 20; 1981b, 377.
- ³⁷ Mt. 1972, 15–17 ja 19–21.
- ³⁸ van den Aardweg 1984, 180–188.
- ³⁹ Kenyon 1968, 1337.
- ⁴⁰ Phillips & Over 1992 ja 1995.
- ⁴¹ Bene 1965a, 820; Bene 1965b, 812. Sama isän korostus myös Thompson ym. (*Parent-Child Relationships and Sexual Identity in Male and Female Homosexuals and Heterosexuals*) 1973.
- ⁴² Evans 1969, 129.

- ⁴³ Lisäksi Walter G. Stephanin tutkimus (*Parental Relationships and Early Social Experiences of Activist Male Homosexuals and Male Heterosexuals*, 1973) ja Norman L. Thompsonin ym. tutkimus (*Parent-Child Relationships and Sexual Identity in Male and Female Homosexuals and Heterosexuals*, 1973).
- ⁴⁴ Friedman ja Stern 1980, 187.
- ⁴⁵ Thompson ym. 1973, 126.
- ⁴⁶ Moberly 1983, 32 ja 86–87.
- ⁴⁷ Esim. Puonti 2004, 58–69. Puontin mukaan ”nykyisin suurin osa tutkijoista puoltaa näkemystä, jonka mukaan biologialla on tärkeä osa kehityksessä, mutta ympäristö määrää lopulta lopputuloksen. Lisäksi kehitykseen vaikuttavat yksilön oman valinnat.” Hänen mukaansa ”nämä osatekijät muotouttavat miehisyyttä, naiseutta ja seksuaalisuutta”.
- ⁴⁸ Cohen (2006, 29) on koonnut 10 kohtaa sisältävän taulukon mahdollisista syistä. Ne ovat 1) perinnöllisyys (perityt haavat, ratkaisemattomat perheasiat, väärinkäsitykset, mielen suodattimet, erityinen mieltymys hylkäämiseen), 2) temperamentti (yliherkkyys, taiteellinen luonne, biologiseen sukupuoleen sopeutumaton käyttäytyminen: mies feminiininen, nainen maskuliininen), 3) hetero-emotionaaliset haavat (hyväksikäyttö, hylkääminen, addiktiot, jäljittely), 4) homo-emotionaaliset haavat (hyväksikäyttö, hylkääminen, addiktiot, jäljittely), 5) sukulaisten aiheuttamat haavat / perhedynamiikka (alentaminen, hyväksikäyttö, nimittely), 6) kehonkuvan haavat (myöhään kypsyminen, fyysiset vammat, lyhytkasvuisuus, laihuus, lihavuus, koordinaation heikkous), 7) seksuaalinen hyväksikäyttö (homoseksuaalinen merkityksi tuleminen, opittu ja vahvistettu käyttäytyminen, tunteiden korvike), 8) sosiaaliset tai vertaisryhmän aiheuttamat haavat (nimittely, alentaminen, kiusaaminen, opettajan lellikki, ei-atleettinen, ei raju [poika], liian raju [tyttö]), 9) kulttuuriset haavat (media, koulutusjärjestelmä, viihdeteollisuus, internet, pornografia), 10) muut tekijät (avioero, kuolema, kohdunsisäiset kokemukset ja vaikutukset, adoptio, uskonto). Cohenin mukaan jokaisen kategorian haavojen vakavuudella on suora vaikutus siihen aikaan ja tarvittavaan ponnisteluun, joka kuuluu parantumiseen.
- ⁴⁹ Moberly 2006, 45; 1983, 39 ja 52–53.
- ⁵⁰ Cohen 2006, 17.
- ⁵¹ Puonti / Kasvuprosessi ulos homoseksuaalisuudesta. (WWW-dokumentti).
- ⁵² Mt. 2005, 203.
- ⁵³ Besen 2003, 101.
- ⁵⁴ Esim. Cohen 2006, 24–25, 34–35, 37, 43, 45.
- ⁵⁵ Cohen 2006, xvi ja 17.
- ⁵⁶ Moberlystä Besen 2003, 100 ja Drescher 1998, 76 ja 152.
- ⁵⁷ Puonti 2004, 88. Puonti (2004, 91) toteaa myös, että Moberlyn ja Nicolosin aloittamaa suuntausta jatkaa Richard Cohen, joka laajentaa näkökulma ja jonka mukaan ”homoseksuaalisuuden aiheuttajia on ainakin kymmenen”.
- ⁵⁸ Moberly 1983, x.
- ⁵⁹ Mt., 25–35.
- ⁶⁰ Mt., ix, x, 28 ja 84.
- ⁶¹ Mt. 2006; 1983.
- ⁶² Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti).
- ⁶³ Esim. Puonti 1996, 72.
- ⁶⁴ Besen 2003, 136–137.
- ⁶⁵ Drescher 1998, 152.
- ⁶⁶ Besen 2003, 135.
- ⁶⁷ Nicolosi 1991, 17–18.
- ⁶⁸ American Psychiatric Association (1998). *Position Statement: APA Position Statement on Psychiatric Treatment and Sexual Orientation December 11, 1998* (WWW-dokumentti). Käännös KL.
- ⁶⁹ Mt.
- ⁷⁰ Robinson 1997–2006 (WWW-dokumentti); NARTH (WWW-dokumentti).
- ⁷¹ Samanlaisen huomion NARTH:in pienestä koosta esimerkiksi psykologijärjestö APA:aan verrattuna on tehnyt myös Besen 2003, 137.
- ⁷² Puonti 1995, 51–54.
- ⁷³ Esim. Nicolosi & Nicolosi 2002, 16–17 ja 169.
- ⁷⁴ Nicolosi 1991, 97–101. Nicolosi esittää samaan hallitsevuuden puutetta havainneen homoseksuaaleissa myös mm. Socaridesin, van den Aardwegin, Dallasin ja Irving Bieberin puoliso Toby Bieberin.
- ⁷⁵ Satinover 2004, 35 ja 47.
- ⁷⁶ van den Aardweg 1996, 80.
- ⁷⁷ NARTH / President Koocher Says the American Psychological Association Has No Disagreement With the Treatment of Unwanted Homosexual Attraction (WWW-dokumentti). Tieto siitä, että kysymyksen potilaan oman valinnan roolista esitti Nicolosi, löytyy NARTH:in kotisivuilta samasta artikkelista. (Alkuperäinen NARTH:in artikkelin sanamuoto: ”Gerald P. Koocher voiced support for the treatment of those distressed by unwanted homosexual attractions”.)
- ⁷⁸ American Psychological Association (15.8.2006). *Statement by Gerald P. Koocher Concerning Therapeutic Interventions to Deal with Unwanted Same-Sex Attractions* (WWW-dokumentti). Lihavointi alkuperäinen. Käännös KL.
- ⁷⁹ Drescher 1998, 2.
- ⁸⁰ Lewes 1989, 24.
- ⁸¹ Mt., 31–32.

- ⁸² Mt., 32.
- ⁸³ Mt., 142–143 ja 186.
- ⁸⁴ Drescher 1998, 58 – 59.
- ⁸⁵ Mt., 58–60, 152 ja 156–157; Lewes 1989.
- ⁸⁶ Besen 2003, 136; Drescher 1998, 152 ja 157..
- ⁸⁷ Lewes 1989, 200.
- ⁸⁸ Bergler 1969, 280 ja 286.
- ⁸⁹ Mt., 434 ja 440.
- ⁹⁰ Mt., 618.
- ⁹¹ Lewes 1989, 113–114. Homoseksuaalien epäluotettavuudesta ja syyllisyyden tunteesta Bergler 1969, 617, 619, 621 ja 642.
- ⁹² van den Aardweg 2002, 22.
- ⁹³ Bieber 1980, 53.
- ⁹⁴ Moberly 1983, 43.
- ⁹⁵ Lewes 1989, 206–210.
- ⁹⁶ Bieber ym. 1962, 24 , 29 ja 276–277.
- ⁹⁷ Mt., 28.
- ⁹⁸ Mt., 319.
- ⁹⁹ Mt., 30.
- ¹⁰⁰ Suomen lääkäriliitto / Nürnbergin säännöstö (WWW-dokumentti).
- ¹⁰¹ Suomen Lääkäriliitto / Helsingin julistus (WWW-dokumentti).
- ¹⁰² Stålström 1997, 124; 1997, 173 ja 178–180 (PDF).
- ¹⁰³ Bieber ym. 1962, 45–46 ja 86–87.
- ¹⁰⁴ Mt., 144.
- ¹⁰⁵ Mt., 144.
- ¹⁰⁶ Cohen 2006, 34.
- ¹⁰⁷ Bieber ym. 1962, 184.
- ¹⁰⁸ Puonti 2004, 41.
- ¹⁰⁹ Abelove 1993, 390; Socarides 1989, 169 ja 402; Socarides 1968, 6–7.
- ¹¹⁰ Lewes 1989, 203.
- ¹¹¹ Robinson 1997–2006 (WWW-dokumentti); Roughton 1999 (WWW-dokumentti)
- ¹¹² Cohen 2006, 24.
- ¹¹³ Nicolosi 1991, 19.
- ¹¹⁴ Puonti 1995, 59–60 ja 63–64.
- ¹¹⁵ Cohen 2006, 24; Robinson 1997–2006 (WWW-dokumentti).
- ¹¹⁶ Robinson 1997–2006 (WWW-dokumentti).
- ¹¹⁷ Bieber ym. 1962, 276. 106 potilaasta 74 oli keskeyttänyt psykoanalyysin ja 32 ei ollut vielä saattanut hoitoa päätökseen.
- ¹¹⁸ Lewes 1989, 194.
- ¹¹⁹ Drescher 1998, 189–190.
- ¹²⁰ Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti). Samat luettelot myös Puonti 2004, 140–141. Lisäksi Puonti 2004, 239–240.
- ¹²¹ Nicolosi 1991, xviii.
- ¹²² Aslan ry / Kiperiä kysymyksiä homoudesta (WWW-dokumentti). Samat luettelot myös Puonti 2004, 140–141.
- ¹²³ Puonti 2004, 138–139.
- ¹²⁴ Nicolosista Robinson 1997–2006 (WWW-dokumentti).
- ¹²⁵ Nicolosi 1991, xviii ja 22.
- ¹²⁶ Besen 2003, 151.
- ¹²⁷ Robinson 1996–2006b (WWW-dokumentti).
- ¹²⁸ Lewes 1989, 194; Tripp 1987, 236–237.
- ¹²⁹ Besen 2003, 138.
- ¹³⁰ Lewes 1989, 214 ja 222.
- ¹³¹ Esim. Cohen 2006, x; Nicolosi & Nicolosi 2002, 140–142.
- ¹³² Ateismista mainitsee esim. *Parents and Friends of ExGays and Gays*-järjestö.
- ¹³³ Robinson 2002–2006 (WWW-dokumentti). Käännös KL. Spitzerin alkuperäiset sanat: “Some people can and do change. Like most psychiatrists, I thought that homosexual behavior could be resisted , and that no one could really change their sexual orientation. I now believe this to be false.”
- ¹³⁴ Austriaco 2003/2005 (WWW-dokumentti).
- ¹³⁵ Robinson 2002–2006 (WWW-dokumentti). Käännös KL. Spitzerin alkuperäiset sanat: “It bothers me to be their knight in shining armor because on every social issue I totally disagree with the Christian right... What they don’t mention is that change is pretty rare.”
- ¹³⁶ Robinson 2002–2006 (WWW-dokumentti).

- ¹³⁷ Bergner 2006 (WWW-dokumentti); Cohen 2006, x; Comiskey 2005, 196–197; Strommen 2001, 69; Stålström 2001 (WWW-dokumentti); Waller & Nicolosi 2004 (WWW-dokumentti).
- ¹³⁸ Robinson 2002–2006 (WWW-dokumentti).
- ¹³⁹ Parents and Friends of ExGays and Gays 2005 (WWW-dokumentti).
- ¹⁴⁰ Boodman 2005 (WWW-dokumentti); Puonti 2004, 134–135.
- ¹⁴¹ Parents and Friends of ExGays and Gays 2005 (WWW-dokumentti).
- ¹⁴² Drescher 2003, 104–107.
- ¹⁴³ American Psychiatric Association (1998). *Position Statement: APA Position Statement on Psychiatric Treatment and Sexual Orientation December 11, 1998*. (WWW-dokumentti).
- ¹⁴⁴ Suomen Lääkäriliitto / Hippokrateen vala (WWW-dokumentti).
- ¹⁴⁵ Suomen Lääkäriliitto / Lääkärin perusarvot ja Suomen Lääkäriliiton tehtävät (WWW-dokumentti).
- ¹⁴⁶ Suomen Lääkäriliitto / Lääkärinvala (WWW-dokumentti). Kursiivi KL.
- ¹⁴⁷ American Psychological Association (15.8.2006). *Statement by Gerald P. Koocher Concerning Therapeutic Interventions to Deal with Unwanted Same-Sex Attractions* (WWW-dokumentti).
- ¹⁴⁸ Cameron ym. 1997 (WWW-dokumentti). Cameroniin viittaavat esim. MacNutt 2006, 30–32 ja Satinover 2004, 49–51 ja 69. Satinover vertaa eheytysideologisen klassikkoanalogian mukaisesti homoseksuaalisuutta alkoholismiin ja esittää alkoholismiin olevan huomattavasti homoseksuaalisuutta pienempi terveysriski. Hän esittää, että alkoholismi lyhentää odotettavissa olevaa elinikää vain 5–10 vuotta, homoseksuaalisuus 20–30 vuotta. Mediaanikuolinikä viittaa tilastojakaumassa keskimmäisenä olevaan (yleisimpään) kuolinikään.
- ¹⁴⁹ Besen 2003, 105–106.
- ¹⁵⁰ Herek 1998, 245.
- ¹⁵¹ Mt., 224–225.
- ¹⁵² Mt., 225–241.
- ¹⁵³ Besen 2003, 105 ja 110–112; Stålström 2001b (WWW-dokumentti).
- ¹⁵⁴ Stålström 2001b (WWW-dokumentti).